

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
47/2018
17. november 2018

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PUBLICISTA LUDOVÍT ŠTEVKO:
ČERTOVO KOPYTKO SLOBODY
Strana 4.

PÁKY NA VYŠŠIE PRÍJMY
A BRZDY NA NAŠE MÍŇANIE
Strana 5.

NEREÁLNE OČAKÁVANIA
NOVEMBROVÝCH NÁMESTÍ
Strana 6.

CHCE RTVS SKUTOČNE NÁJSŤ
TOHO NAJVÄČŠIEHO SLOVÁKA?
Strana 9.

PRENASLEDOVANÝ BÁSNIK
V MLYNICI ZLOBY A DOBY
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Práve si pripomíname dvadsaťdeväť rokov od nežnej revolúcie. Vtedy, 17. novembra, sa roztočil dejinný reťazec udalostí, ktorý dokázal bez výstrelu poraziť toľko neporaziteľný komunistický (rozumej bolševický) režim. Silná totalita sa rozpadla za pár týždňov ako domček z karát. Či už bol prevrat spontánnou nespokojnosťou nás Čechov a Slovákov, alebo pripravovaný palácový prevrat Štátnej bezpečnosti, ktorý sa im vymkol z rúk, nie je dôležité. Nežnou revolúciou sme získali dlhodobu potieranú slobodu. Medzi inými aj slobodu slova. Po takmer tridsiatich rokoch sa však zdá, že ju opätovne strácame.

Slovenská televízia odštartovala celoslovenskú televíznu anketu Najväčší Slovák. Do reklamných upútaviek zaradila aj slogan: Jozef Tiso – vojnový zločinec alebo mučeník? Jozef Tiso bol prezidentom prvej Slovenskej republiky, ktorú po roku 1939 vzdali niektoré svetové veľmoci vtedajšej geopolitickej mapy sveta. Je to neodškrípateľná skutočnosť, ktorú z našich dejín nevymaže nikto – ani rôzne neslovenské sekty a lóže. Využili však slovenskú mediokraciu a dokázali Slovenskej televízii zapchať ústa. Tisa zločincova vraj nemôže propagovať. Televízia zrazila nohy a potíchu upútavku stiahla z vysielania a následne aj z webovej stránky. Naši neoliberalní extrémisti – v jednej ruke s cigaretou marihuany a v druhej s denníkom Nenávisti – zaknihovali malé víťazstvo. Bratislavská kaviareň s podporou neslovenského tretieho sektora vymazala Tisa z televíznej ankety. O Tisovi nebudú môcť hlasovať ani ľudia v ankete cez SMS brány. Motívom ich konania bol najskôr strach, že Tiso by sa umiestnil na popredných miestach ankety. Aj keď tomu osobne neverím. Ich postup však – práve naopak – povzbudzuje medzi Slovámi názor, že bol skutočne mučeníkom. Moderne poňaté – aj negatívna reklama je reklama.

Na druhej strane škoda, že vlastenecká inteligencia nepožadovala stiahnuť urážlivé upútavky na adresu Andreja Hlinku, ktorého označili ako „provinčného kazateľa“, alebo Alexandra Dubčeka za „zbabelca“. Neozvali sme sa preto, lebo my sa slovenskej pravdy nebojime a slobodu slova si ctíme nadovšetko.

Maroš SMOLEC, šéfredaktor

ISSN 0862-8823
47
9 770862 882007

Nemali by sme za pravdu prijímať stokrát opakovanú lož neprajníkov Matica je stály duševný kapitál národa

Eva FORDINÁLOVÁ – Ilustrácia: Lubomír KOTRHA

Keď začal Daniel Lichard pred sto dvadsiatimi piatimi rokmi vydávať v skalickej škarnicovskej tlačiarni svoj Obzor, v Slove k úvodu okrem iného napísal: „K dobývaniu duševného kapitálu pre drahý národ náš už, chvála Bohu, máme Maticu slovenskú.“ A zdôrazňuje dôležitosť jej poslania, na ktoré často aj v súčasnosti zabúdame: „Nado všetko ale veríme – a to je vyznanie naše strany ducha týchto listov – že kto sám seba neopúšťa, toho ani Pán Boh neopustí. Učte sa len poznávať tých, ktorí Vám len dobre prajú; prijímajte slovo lásky tak ochotným srdcom, ako z verného srdca pochádza; držte sa svojeti, ktorá v radosti raduje sa spolu s Vami, v žalosti ale trpí spolu s Vami.“

Áno, chvála Bohu, Maticu slovenskú stále máme. Napriek všetkým prekážkam nás neustále nabáda ako matka svoje neposlušné deti držať sa svojeti a myslieť na to, že „kto sám seba neopúšťa, toho ani Pán Boh neopustí“. Tiež upriamuje našu pozornosť na heslo almanachu Zora (1835 – 1840), ktorý vydával Spolok milovníkov reči a literatúry slovenskej: „Národ, ktorý sa neopúšťa, nebýva opustený.“

TRPKÝ PARADOX

Ide o udržiavanie vedomia „svojeti“ – o naše národné vedomie, ktoré napriek všetkej matičnej námahe stále nie je dostatočne prebudené. Ešte stále vajatajú v žurnalistike a v masmédiách neposlušné, nerozumné deti, ktoré sa rady vzhliadajú v „cudzom zrkadle“. Bez koreňov, bez národnej pamäti, ktorú práve Matica slovenská pripomína.

Charles Montesquieu v svojom diele Duch zákona uvádza: „Človek, tá prispôsobivá bytosť, ktorá v spoločnosti podlieha myšlienkam a dojmom iných, je rovnako schopný spoznať svoju povahu, keď mu ju ukážeme, ako o nej úplne stratiť predstavu, ak ju pred ním zakryjeme.“ Táto myšlienka je pre nás veľmi dôležitá. Podľa celoeurópskeho prieskumu máme najnižšie národné vedomie. Zistenie skutočne alarmujúce, ak sa chceme presadiť v Európskej únii po boku iných národov ako rovný s rovným.

Najnižšie národné vedomie! A to aj

napriek najnovším výsledkom vedeckých výskumov DNA jednotlivých národov, že najstarším usídleným endemickým národom v Európe sme práve my Slováci – „národ pod Tatrami“. Trpký paradox!

DEDIČSTVO PREDKOV

Možno prísť o všetko – ale nie o ľudskú dôstojnosť! A tá má korene v našich nádejavách, v našom trvaní v duchovnej kultúrnosti – v národnej pamäti. Národnú pamäť, národné historické vedomie nemožno presne vedecky špecifikovať, a predsa jeho pôsobenie nemožno poprieť rovnako ako lásku, vďačnosť, myslenie. Najzreteľnejšie prehovorí v zlomových situáciách pri vážnom ohrození národnej existencie a základných etických hodnôt. Bez dôrazného oživenia historickej národnej pamäti by sme azda rezignovane prijali „pamäť“ iných – sfalšovanú, ale úporne vnucovanú, vtlačanú cudzími vykladačmi dejín, za pamäť vlastnú. A my nevedomí by sme za pravdu prijali stokrát opakovanú lož.

Môžeme milovať, aj keď nechápeme. No môžeme väčšími milovať, keď chápeme. Národnú pamäť nemožno transplantovať, je podstatnou súčasťou našej duchovnej dimenzie. Pamäť je aj všetko, čo cítíme, nie iba to, čo dokážeme formulovať do slov. Národné vedomie, národná pamäť je

skutočným „dedičstvom otcov“, prejavujúcim sa v ľudovej kultúre.

NA VLASTNEJ VLNE

No predsa je len rozdiel medzi „iba“ cíteným a vysloveným. Pri „iba cítenom“ pamäť drieme v podvedomí, pred „vysloveným“ sa prebúda, stáva sa súčasťou vedomia. Preto sa musíme pozornejšie prizrieť našim nielen vonkajším, ale najmä vnútorným duchovným dejinám, ktorých poslanstvo nám často uniká ako v rádioprijímači: v hluku okolitých razantnejšie sa presadzujúcich staníc ešte stále nedokážeme zachytiť tichý a pokojný hlas vlastného vysielania. Musíme sa naučiť vyladiť si svoju stanicu, aby sme nestratili predstavu o svojej povahe. Naučme sa počúvať svoju Matku! Čo nám chýba? Seba-vedomie – v pravom zmysle: vedomie o sebe, poznanie vlastnej hodnoty, vlastnej kultúry, vlastných dejín, koreňov, z ktorých rastieme, získať sebaúctu, dôstojnosť, lebo tej sa človek nikdy nesmie vzdáť!

Začnime sa konečne starať s plnou zodpovednosťou o ten svoj „kúsoček Európy“, lebo je našim dedičstvom! Sme povinní svojou pevnosťou v základných zásadách viery presvedčať svet, že toleranciu nemožno považovať za prejav slabosti, mierumilovnosť za prejav nedostatku odvahy – že ide o vyšší stupeň duchovnej zrelosti a mravnosti. Že ide o historické dedičstvo, ktoré nám Matica opatruje a ktoré treba predostrieť svetu, ponúknuť ako záchranný pás!

3 OTÁZKY PRE:

Elenu a Miroslava BUCHEROVCOV, umelcov s úctou k tradícii

Slovenský folklór nemá široko-d'aleko obdobu

• Vzťah k tradícii nevyklučuje modernosť. Práve naopak, každý progres predpokladá aj kontinuitu a neraz aj inšpiráciu tým, čo už bolo. Čo vás umelecky inšpiruje?

Bez minulosti niet prítomnosti ani budúcnosti; v umeleckej tvorbe to platí takisto! Dnes sme však svedkami akýchsi snáh túto zákonitosť ignorovať, príliš rýchlo opúšťať odkaz minulosti (nazývame to pokrok) bez toho, aby sa prínosy minulosti využili naozaj do hĺbky a bez zvyšku. Sme presvedčení, že umelec by v tvorbe vôbec nemal riešiť trendy, smery a premýšľať o tom, čo tu ešte nebolo, a usilovať sa za každú cenu byť originálny, a teda akože „moderný“. Ak má umelec čo povedať, ak má talent a tvorí pravdivo, potom originalnosť príde sama!

• Na umeleckých prezentáciách, ale aj na spoločenských podujatiach vás v poslednom čase vídať v originálnych odevoch, v ktorých sa zreteľne objavuje ľudová ornamentika. Kto prišiel s týmto nápadom a kto ho realizoval?

Každý, kto ma dlhšie pozná, vie, že som obdivovateľ folklóru, a to najmä slovenského, ktorý považujem za výnimočný v celosvetovom kontexte svojou nevyčerpatelnou pestrosťou – veď čo dolina to iná ornamentika... Slovenský folklór má ešte ďalšiu dimenziu, a síce je akýmsi mostom zo severu na juh, zo západu na východ, alebo naopak? Skrátka, skrýva v koncentrovanej forme obraz ľudovej tvorby stredoeurópskeho regiónu. To platí pre slovesnú, hudobnú aj výtvarnú

tvorivosť. Pre nás bolo impulzom pozvanie na krojovaný ples v Prešove. Manželka ako bývalá členka FS Čarnica tancuje rada a dobre a ja zle, ale rád... Keďže máme kompletne vybavenú sieťotlačovú dielňu, ušili sme si (manželka) a navrhli a potlačili (spolu) odevy, ktoré sme tam s veľkým úspechom predviedli. No a úspech je tak trochu ako droga...

• Chcete ste upútať, alebo je táto kreácia výsledok iných pohnútok?

To, čo už zaznelo, je – myslíme si – dosť ozejmujúce, čo nás motivuje takto sa príležitostne „vyparádiť“...

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 48/2018
SI PREČÍTAŤE

■ Nevhodná a ponížujúca filatelistická výstava C-S Salón 2018 na Bratislavskom hrade
■ Krajanský časopis Život v Poľsku zavŕšil už šesť desaťročí od svojho prvého vydania
■ „Za našu i vašu slobodu“ – sovietske disidentské hnutie a Dubčekova jar v Česko-Slovensku

Vo verejnoprávnom dvojmediu dominujú odporcovia slovenskej štátnosti

Škandálne programy v osmičkovom roku

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Poslanec NR SR Anton Hrnko (SNS) začiatkom roka rozhnevane reagoval na diskusiu k dvadsiemu piatemu výročiu vzniku Slovenskej republiky na druhom programe Slovenskej televízie a v Rádiu Slovensko. Pobúril ho výber hostí, ktorí rozdelenie spoločného štátu odsudzovali. Vtedy povedal: „Neviem si predstaviť, že by pri príležitosti okrúhleho jubilea vzniku CSR dali diskutovať českým kniežatám a uhorským grófam, čo si mysli o zániku monarchie.“

Anton Hrnko mal pravdu, ale telerozhlas to odignoroval. Aj o Deklarácii slovenského národa diskutovali v relácii Večera s Havranom ľudia, ktorí okrem jedného nepripustili prínos Slovákov na vzniku štátu a obhajovali obsadzovanie pozícií v štátnych službách občanmi českej národnosti...

Rok 2018 bol veľkou príležitosťou a súčasne aj previerkou najmä verejnoprávných médií o ich vzťahu k vlastnej vlasti. Ibaže tak ako Ján Čarnogurský mal zabrániť vzniku slovenskej politiky, tak Róbert Kotian plnil a plní podobnú úlohu v médiách. Dokonca vo verejnoprávných. Že sa autorsky podieľa na všetkých významných projek-

toch z histórie slovenského národa, je už od roku 2006 (s malou prestávkou) zodpovedný bývalý minister kultúry Marek Maďarič. Nič neurobil pre to, aby sa z telerozhlasu stal verejnoprávny vysielateľ.

■ HROBÁRI SMENY

Kto je Róbert Kotian? Krátko po prevrate sa spolu s Mariánom Bednárom objavil v denníku Smena a obaja sa stali jeho výhradnými komentátormi. Smena bola vždy avantgardná, a preto medzi čitateľmi obľúbená. Odrazu sa začal charakter tohto denníka meniť. Strácala slovenského ducha i čitateľov, lebo sa menila na propagandistický plátok čechoslovakistov. Po jej

chodbách blúdili Fedor Gál a Ľubomír Feldek. Koncom roka 1992 vtedajší riaditeľ Alexander Fulmek už bez okolov prejavoval snahu sprivatizovať Smenu. Chodil po oddeleniach a presviedčal redaktorov, aby dali výpoveď, denník nebude týždeň vychádzať, tým prestane existovať a po týždni nový majiteľ s nimi uzavrie pracovnú zmluvu. Scenár nevyšiel, lebo nie všetci boli ochotní to urobiť. Dnes Kotian a Fulmek tvrdia, že si nevedeli predstaviť prácu v mečiarskom médiu. Inými slovami – proslovenskom.

■ DEFORMÁTORI RTVS

Kotian pôsobil v týždenníku Domino Fórum i v ďalších s čecho-

slovakistickou orientáciou. Po vzatí televízie Dzurindovou vládou v roku 1998, známou ako deratizácia, bol dokonca aj programový riaditeľ. Čo je však pozoruhodné, až dodnes má uzavreté zmluvy na programy s historickou tema-

tikou. Po škandálnej diskusii k vzniku štátu hlavnoprávdové médiá obviňovali nové vedenie RTVS, že po Reportéroch ruší aj reláciu Dejiny.sk, ktorú vysielala Rádio Regina a autorsky pripravuje dvojica R. Kotian – P. Turčík. Hovorkyňa RTVS to odmieta a povedala, že tím iba dopĺňa. Dokonca uviedla, že dvojicu si vedenie RTVS vybralo aj pre debatu o rozdelení ČSFR. Zaujímavé, nie o vzniku SR. Aj táto skutočnosť hovorí veľa o ideologickom pozadí RTVS.

Telerozhlas sa vôbec nedotkol takého významného dátumu ako 6. október 1938 a vznik autonómie Slovenska. Ďalšie odvysielané dokumenty k výročiu ČSR zahŕňali Slovákov do kúta hanbiť sa za to, že sú Slováci. To bol cieľ autorov? Prečo vedenie RTVS po veľkej kritike verejnosti formátu Dejiny.sk i naďalej spolupracovalo s Kotianom na dokumentoch zo slovenských dejín? Prečo s ním uzavrelo zmluvu na tri pokračovania Osmičky v našich dejinách i na reláciu Najväčší Slovák? Prečo? Spoločnosť očakáva odpoveď a najmä zmenu.

Ktokoľvek si môže čokoľvek vymyslieť, šíriť klamstvá bez trestu...

Urobiť koniec mediálnemu lynčovaniu

Ivan BROŽÍK – Ilustrácia: Ľubomír KOTRHA

Plantážnik z Virginie Charles Lynch, politik a revolucionár, sa postavil do čela neregulárneho súdu, ktorý vynášal svojvoľné rozsudky. Celosvetovo používané pojmy „lynchlaw“ – „lynčovanie“, znamenajú zjednodušený súdny proces, v ktorom samozvaní sudcovia vynesú a namiesto vykonajú rozsudok.

Predseda NR SR Andrej Danko dal v knižnici Univerzity Mateja Bela k dispozícii verejnosti svoju rigoróznou prácu. „Bude v štandardnom režime, v takom, v akom sú práce iných autorov,“ povedal to na tlačovej konferencii po tom, ako koalícia zablokovala mimoriadnu schôdzu parlamentu, na ktorej mal čeliť odvolávaniu pre kauzu jeho rigorózne práce. Andrej Danko je presvedčený, že má za sebou lynč s cieľom dosiahnuť jeho politický koniec. „Dnes si môže ktokoľvek čokoľvek vymyslieť, šíriť klamstvá a vyviazne bez trestu. Zatiaľ čo me ne mohlo zničiť kariéru,“

povedal predseda parlamentu. „Poslanci by sa nemali zaoberať ničotnými vecami,“ povedal Anton Hrnko v reakcii na to, že opozícia chcela na schôdzi odvolávať predsedu parlamentu Andreja Danka. Anton Hrnko doslova vyhlásil, že téma zverejnenia rigorózne práce nie je taká závažná, aby bola predmetom rokovania parlamentu. „Keď niekto manipuluje s pozemkami, keď niekto neplatí dane, podvádzá, to sú iné veci. Z toho hľadiska túto tému, ktorú dnes priniesla opozícia, považujem za ničotnú, ktorá nestojí za to, aby sa nejakým spôsobom o tom rozprávalo,“ povedal.

Poslanec Dušan Jarjabek si myslí, že politika by nemala vstupovať na akademickú pôdu. Podľa neho touto témou by sa mala zaoberať dotknutá vysoká škola. „Univerzity majú určitú akademickú pôdu, ktorá je zázračná tým, že je tam istá sloboda. Len čo do toho vstúpi ktokoľvek z parlamentu a bude nebudaj k tomu prijímať nejaké uznesenie, už sa politika dostáva na akademickú pôdu. Ja si myslím, že malo by byť v záujme vysokej školy, aby tieto veci riešila,“ povedal poslanec Jarjabek. Tretia koaličná strana takisto podporila Andreja Danka, za program schôdze jej poslanci nehlasovali.

„Odmietam nechutné šikanovanie politikov v súvislosti s udeľovaním akademických titulov a písania záverečných bakalárskych, magisterských a doktorandských prác. Naďalej som presvedčený o tom, že je to úplne v kompetencii akademických funkcionárov, vedeckých rád a senátov. Politika na univerzity nepatrí, a preto som s čistým

svedomím hlasoval proti programu mimoriadnej schôdze zvolanou poslancami opozície. Parlament nie je vyšetrovacím orgánom, udeľovanie titulov je, opakujem, v úplnej kompetencii univerzít, vysokých škôl a ich kompetentných orgánov,“ tvrdí bývalý minister školstva Dušan Čaplovič.

Dušan Čaplovič tiež vyhlásil: „Vyzývam mnohých, najhorlivejších opozičných politikov z parlamentu, aby si najprv pozametalí pred vlastným prahom a zhodnotili, ako získali svoje akademické tituly, často v rozpore s vysokoškolským zákonom a internými pravidlami univerzít. A nech nezabúdajú na vlastné návrhy zrušiť písať záverečné práce a absolvovať len záverečné ústne skúšky na vysokých školách, predložené v roku 2011, ktoré som v roku 2012 v novele vysokoškolského zákona neakceptoval.“ Dušan Čaplovič sa touto otázkou obrátil konkrétne na opozičných politikov Eugena Jurzycu a Miroslava Beblavého.

VŠIMLI SME SI

Neviem, či to bolo v jure, v kriede alebo ešte v triale, ale terazší Ojcowski park narodowy v Poľsku bol kedysi dnom mora a práve to sformovalo jeho bizarné skalné útvary do podob, ktoré mu prepožičali renom jedného z najkrajších miest u našich severných susedov. Mal som toto leto príležitosť pobudnúť v tomto eldoráde bobrov a v kulinárskom raji najlepších údených pstruhov niekoľko týždňov...

Pstruhy z dúhy a dna mora

Magda WIEGELOVÁ rada predvedie zákazníkom spôsob prípravy pstruhov.

Poliaci majú dvadsaťtri národných parkov a popri takých známych a veľkých, ako sú Karkonoski (Krkonoský) alebo Bielovežský, je tento „otcovský“ s niečo vyše dvadsiatimi štvorcovými kilometrami najmenší a naozaj akýsi rodinný... Na prvý pohľad nevábna, mierne zvlnená rovina dvadsať kilometrov severne od Krakova sa tu zrazu prepadáva do hlbokéj Sąspowskej doliny, ktorou sa popri úchvatných skalných útvaroch až do východu z nej ťahnu

lúčne meandre riečky Prúdnik a vytvárajú vynikajúce prírodné podmienky nielen na život bobrím spoločenstvám, ale aj na jediný tradičný chov pstruha potochého v Poľsku – v rodinnej firme Otcovský pstruh, ktorú vedú matka a dcéra – Magda Wiegelová a Agnieszka Sendorová...

Pstruhové hospodárstvo tu síce vzniklo už v roku 1935 na majetku kňažnej Ludwiky Czartoryskej, ale po vojne a poľských experimentoch so socialistickou poľnohospodárskou prvovýrobou sa aj táto jej súčasť zosunula kamsi až na dno záujmu. A nebolo toho, kto by tradíciu obnovil, kým sa o nej pred pár rokmi nedozvedela pani Magda. Dlhoročná špecialistka v odbore IT a počítačová expertka, ktorá o rybách vedela iba toľko, že majú hlavu a chvost – ako teraz pobavene komentuje svoj profesijný prerod na expertku v chove pstruhov, si povedala, že toto bude jej druhá životná šanca. Teraz vie o rybách a o ich chove všetko – od matečných stád, výterov a ikier v objektoch pri potoku Młynowka, kde je voda najchladnejšia a najbystrejšia, až po sedem chovných rybníkov označených písmenami gréckej abecedy s postupne dorastajúcimi aj konzumnými rybami, ktoré tu spoločne s dcérou ponúkajú množstvo zákazníkov. S minimom personálu dokážu vyprodukovať pre obchodnú sieť ročne šesť ton rýb a tie, čo pred vami pripravujú, sú jedna báseň...

Text a foto: Emil SEMANCO

Antológia krajanov v Maďarsku VÝHONKY oslávila štyridsiate jubileum

Autorský kolektív vyznamenal Marián Gešper

Priestor Slovenského inštitútu v Budapešti sa 18. októbra 2018 do posledného miesta naplnil priaznivcami slovenskej literatúry a kultúry pri príležitosti osláv štyridsiateho výročia antológie slovenskej autorskej literatúry v Maďarsku Výhonky. Od vzniku na svojich stránkach uverejňovala básnické dielo slovenských poetov žijúcich v Maďarsku a významne sa zaslúžila o podporu a propagáciu krajanovej literatúry v Maďarsku i na Slovensku.

Podujatie organizačne zabezpečil Michal Hrivnák, dolnozemskej básnik a rodoľub, v spolupráci so Slovenským inštitútom v Budapešti a so Slovenskou samosprávou XII. obvodu v Maďarsku organizátori pripravili literárne populnie, ktoré malo nielen umelecký, ale i vedecký rozmer.

ČO INÍ NEPIŠU

Jubilejné sympóziu otvorili príhovory organizátorov i hostí. Za Maticu slovenskú krajanom zagratuloval a vyjadril úprimné uznanie i poďakovanie predsedu MS Marián Gešper. Michal Hrivnák spoločne s riaditeľom vydavateľstva Slovak Um Imrichom Fühlom prevzali z jeho rúk bronzovú Cenu Matice slovenskej udelenú autorskému kolektívu Výhonkov.

Po úvodnej časti nasledovalo odborné sympóziu, ktoré sa zaoberalo tematikou slovenskej literatúry v Maďarsku a antológiou Výhonky. Karol Wlachovský sa venoval významu antológie pre literárny život v Maďarsku, Katarína Maružová Šebová analyzovala vývin slovenskej literatúry v Maďarsku v tzv. postvýhonko-

Kolektív tvorcov slovenskej literárnej antológie Výhonky v Maďarsku pripravil pri príležitosti jej 40. výročia oslavné podujatie s umeleckým i vedeckým rozmerom.

vom období, Patrik Šenkár pripravil odborné interpretácie textov jubilejných vydaní Výhonkov, Ľudo Pomichal sa venoval publicistike Slovákov v Maďarsku, Imrich Fühl bilancoval svoje životné prepojenie s Výhonkami a za Maticu slovenskú prispel pripravila Zuzana Pavelcová, ktorá sa zaoberala archívnymi dokumentmi Matice slovenskej z fókusu literatúry Slovákov v Maďarsku.

Oslavnú atmosféru podporilo literárne pásmo, o ktoré sa postarali výborní interpreti zo Slovenského divadla Vertigo. V prednese hercov zaznel výber básní uverejnených vo Výhonkoch. Na záver sa oceňovalo ešte raz... Ocenenie slovenským básnikom žijúcim v Maďarsku odovzdal aj Spolok slovenských spisovateľov prostredníctvom Igora Váľka.

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

V znamení straníckej frustrácie

Roman MICHELKO

Tohtoročné komunálne voľby potvrdili trend pokračujúceho úpadku straníckych kandidátov. Dalším jasným signálom je prudká strata schopnosti Smeru osloviť voličov v stredných a vo väčších mestách – alebo inak povedané zostupný trend voličskej podpory naďalej trvá. No a nakoniec súčasná opozícia ani zďaleka nedosiahla také výsledky, aké očakávala, a aspoň nateraz nie je reálnou alternatívou súčasnej koalície.

Na rozdiel od série predchádzajúcich volieb prieskumy celkom presne odhadli výsledky v hlavnom meste. Uhadli nielen víťaza volieb, ale aj poradie štyroch relevantných kandidátov. Zvíťazil prieskumami favorizovaný Matúš Vallo, ktorý do kampane investoval vysoko nadštandardné sumy a pracoval na nej približne dva a pol roka. Ako bonus návrh získal i podporu Progresívneho Slovenska a Spolu – občian-

skej demokracie, ako aj iniciatívy Za slušné Slovensko. Ukázalo sa, že tento volebný koktail účinkuje na bratislavských voličov veľmi účinne. Dokonca až tak, že deklasovali širokú koalíciu opozičných síl, ktoré stáli za „ich“ Jánom Mrvom. Paradoxne, v Bratislave neuspela ani kaviarenská celebrita Václav Mika či svojim okolím veľmi preceňovaný Ivo Nesrovnal. Poďme však k straníckym kandidátom.

Jediná jasne stranícka kandidátka z krajských miest, ktorá uspela, bola primátorka Prešova Andrea Turčanová. Táto figurka vzišla zo straníckej politiky, vždy sa hrdo hlásila k rodnej strane KDĽ, na svoju podporu aj dnes získala relatívne širokú koalíciu pravicových síl a ukázalo sa, že napriek svojim veľmi nepresvedčivým výkonom to na obhajobu postu primátorky metropoly Šariša stačilo. Je fakt, že najviac jej asi pomohlo,

že jej hlavný vyzývateľ Pavel Hagyari je taký kontroverzný, že primátorka Turčanová bola vnímaná skôr ako menšie zlo, a hodili jej to nie preto, že by si väčšina jej voličov myslela, že je tou najlepšou alternatívou, ale aby zabránili väčšiemu zlu. Tým sa

KOMENTÁR

výpočet výrazne straníckych kandidátov vyčerpáva.

Jasne nestranički kandidáti – alebo inak miestni občianski aktivisti – bodovali predovšetkým v Trnave a v Nitre. V Trnave hipster Peter Bročka výrazným ziskom zreteľne potvrdil svoje pozície. Zároveň takmer úplne vygumoval túto niekdajšiu baštu KDĽ z ich straníckej politickej mapy. Podobne Marek Hattas z Nitry deklasoval trojnásobného primátora Jozefa Dvonča a prepísal tak históriu komunálnej politiky

v tomto meste. Občiansky kandidát so širokou opozičnou podporou Peter Fiabáne veľmi výrazne uspel aj v Žiline. Pri ňom však treba zdôrazniť, že v podstate rovnako ako Ján Nosko v Banskej Bystrici nie je stranícky kandidát, ale skôr naopak. Obaja by s najväčšou pravdepodobnosťou uspeli bez akejkolvek straníckej podpory, a nie kandidáti prosili strany o podporu, ale naopak, strany sa uchádzali o to, aby kandidáti ich podporu prijali.

Mierne prekvapenie vyvolali výsledky volieb v Košiciach. Prieskumy ukazovali vyrovnaný súboj medzi kandidátom širokej pravicovej koalície Jaroslavom Polačekom a kandidátom Smeru Martinom Petruškom. Nakoniec Polaček vyhral veľmi presvedčivo, a to aj napriek tvrdej negatívnej kampani. Prekvapivé je to aj preto, že Polaček vystupuje konfrontačne, agresívne, nekonštruktívne, má kontroverznú povest', je niečo ako košícky Matovič, aj preto mnoho ľudí o jeho úspechu veľmi pochybovalo. Až čas ukáže, či a ako ustojí prechod z opozície do pozície a či nebude pokračovať v šlapajach svojho súputníka Rastislava Trnku z Košickej župy, ktorý v extrémne krátkom čase rozhádzal a v podstate mocensky paralyzoval

Košickú župu. Do výpočtu krajských miest ešte treba zaradiť Richarda Rybníčka v Trenčíne, ktorý presvedčivo obhájil svoj post, a zdá sa, že jeho sny o veľkej politike sú tak definitívne dosnivané.

Resumé týchto komunálnych volieb je jednoznačné varovanie pre Smer. Zostupný trend sa nezastavil, Smer dnes nie je značka, ktorá by dokázala pritiahnúť schopné a obľúbené osobnosti s veľkou dôverou. Ak sa Smer nezabaví skompromitovaných ľudí na svojom čele, je to začiatok jeho konca. Ak čas na reflexiu nenastane ani teraz, tak to potom s touto stranou nevyzerá dobre.

Na strane druhej sa jasne ukázalo, že ani opozícia nie sú nijakí „lúmeni“. Ich strany totiž v podstate nie sú politickými stranami, ale sekty okolo svojich predsedov. Nemajú osobnosti v regiónoch a krkolomné koalície spájajúce konzervatívcov a liberálov nepôsobia na voličov vôbec presvedčivo. Do parlamentných volieb v marci 2020 nás ešte čakajú prezidentské voľby a voľby do Európskeho parlamentu. Tie naznačia, či v opozičných, alebo koalíčných stranách existuje nejaká sebareflexia. Ak nie, asi budeme musieť čakať na kompletnú výmenu politických generácií.

Švédka trauma sa nezaťahovala

Dušan D. KERNÝ

Vo švédkej dokumentárnej literatúre sa práve odohráva jeden z najpozoruhodnejších príbehov. S odstupom niekoľkých dní vyšla najskôr v domácom a následne v nemeckom jazyku kniha, v ktorej sú nové fakty o vražde švédskeho predsedu vlády Olofa Palmeho. Zastreli ho na ulici v strede švédskeho hlavného mesta Štokholmu po tom, čo s manželkou opúšťal predstavenie v kine. Atentát sa odohral 28. februára 1986! A doteraz ho neobjasnili. Preverovali sa najpestrejšie konšpiratívne teórie z dielne tajných služieb. Fakt, že ani po toľkých rokoch sa vražda nevyšetrila, je švédskou neprebolenou traumou...

Prípados sa zaoberal Sieg Larson, jeden z najúspešnejších švédskych investigatívnych novinárov, ktorý bol úspešný aj ako autor beletristických krimi príbehov. V roku 2004 zomrel. Nové odhalenia teraz robí vlastne posmrtné. Zanechal totiž bohatý archív v sklade na

okraji Štokholmu. Roky sa tejto pozostalosti nikto nevenoval. S odstupom rokov sa jeho pozostalosťou začal zaoberať iný autor – Jan Stoklassa, ktorý začal skúmať kolegovu dedičstvo. Podľa neho Švédsko bola dobre organizovaná spoločnosť, predseda vlády Olof Palme chodil

POZNÁMKA

bez ochranky – a zrazu sa stala vražda na rušnej ulici v strede hlavného mesta. Neznámy páchatel sa stratil. Šok pre vzorovú krajinu. A pálcivá nezodpovedaná otázka navyše. Ako je možné, ako to, že sa to stalo práve v usporiadanom severskom štáte, ktorého systém bol a je v doteraz v mnohom príkladom pre iné štáty. Osobitne pre štáty, ktoré nedávno začali budovať úplne nový ekonomický a politický systém. Na tomto mieste dodajme že aj pre Slovensko. Pre projekciu budúceho modelu, ktorú

by malo Slovensko strategicky sledovať, sa ponúka ako vzor práve škandinávsky model. A od neho je švédka skutočnosť neodmysliteľná, je jeho pevnou súčasťou.

Vráťme sa však ku knihe Jana Stoklassu. Je založená na prieskume rozsiahlych rešerší Stiega Larsona. Autor kriminálnych románov takto vlastne posmrtno odhaľuje nielen veľkú tému, na ktorej pracoval a zbieral k nej faktografu, ale ponúka úplne nové svetlo na to, ako sa dá vidieť pozadie atentátu na Olofa Palmeho.

Po tridsiatich dvoch rokoch nie je známy ani páchatel, ani motívy a ani objednávateľa tohto zločinu! Dnešný čitateľ je pripravený lepšie pochopiť vtedajšiu atmosféru zločinu. Olof Palme, výrazná osobnosť sociálnej demokracie, bol v čase aktívnej politickej činnosti výrazný odporca americkej intervenčnej vojny vo Vietname. Teda vojny najvyššieho štátu na svete s najlepšie

vyzbrojenou a vystrojenou armádou a letectvom na svete proti vojakom armády rozvojovej krajiny, štátu tretieho sveta. Palme nemal problémy stáť na tribúne manifestácie v Havane po boku Fidela Castra v časoch najtvrdšej americkej blokády Kuby. A v časoch tvrdého nelútostného apartheidu, rasistického režimu v Juhoafrickej republike, sa aktívne zúčastňoval ako rečník a podporovateľ afrického národno-oslobodzovacieho hnutia. To, ako vieme, napokon rasistický režim povalilo. Jeho vodca Nelson Mandela šiel z väzenia do čela štátu a stále je celosvetovým symbolom zápasu za slobodu a spravodlivosť. No v čase vlády Olofa Palmeho to tak nebolo. A nová kniha prináša fakty o tom, že sa postavil proti dodávaniu zbraní do juhoafrického rasistického režimu, čo bolo v súlade s rozhodnutím OSN, ale prišlo sa vóli mocných kruhov tak vo Švédsku, ako aj mimo neho, mocných kruhov v Južnej Afrike i mimo nej. Najtvrdší odporcovia politiky a osoby Olofa Palmeho sa už vtedy regrutovali z radov švédskej extrémistickej pravice a Larson našiel aj konkrétnych ľudí. Po ich stopách ide Stoklassa. Bude zaujímavé sledovať, či kniha zostane len zaujímavou literatúrou, alebo podnetom na to, aby sa švédka spoločnosť zbavila dlhoročnej traumy.

AKO BOLO, ČO BOLO

Nezvyknem reagovať na facebookové články, ale v Slovenskej televízii, zvanej RTVS, vyprodukovali dva filmy: Andrej Hlinka, otec národa? a Hlinka. Na prvý z nich zareagoval historik poslanec za SNS Anton Hrnko, že už to nie je sypanie ohňa a síry na túto našu poprednú politickú osobu, ako to bolo za komunizmu, ale k objektívnemu výkladu úseku národných dejín, sprevádzaného aktivitou A. Hlinku, si podľa neho musíme ešte počkať. Už výber historikov, ktorí sa v ňom vyskytovali, nám potvrdzoval tušenie, že čechoslovácky pohľad je ten dominantný...

Vo filme vystupovala skupina historikov okolo Dušana Kováča. Roman Holec sa dal počuť, že Hlinka polarizoval spoločnosť. V prítvrdennej polohe to zopakoval v druhom menovanom filme, kde dodal, že preto Hlinku nepovažuje za vrcholového politika. Za jeho výrokom režisér strihol sekvenciu s budovami, ktoré stihol Andrej Hlinka postaviť v Ružom-

berku. Neobišiel ani Ludovú banku, ktorá ľudom pomáhala lepšie prežiť, a tlačiareň, čo im dodávala potravu ducha. Keby k nim pridali ďalšie školy po celom Slovensku, vznikla by pozoruhodná galéria Hlinkových

Kňaz, publicista a organizátor kultúrneho života, ktorému hovoria otec národa, dokázateľne spájali ľudí, čo zveľaďovali kultúrnu a duchovnú postáť národa.

Keby len polarizoval, ako tvrdí Roman Holec, sotva by si

Hlinka zomrel skôr, ako prvú republiku Francúzi a Angličania podhodili Hitlerovi. Škoda, že autori prvého filmu nezacitovali nekrológ zo Židovských novin, kde stálo: „Styk bol medzi ním a Židmi úprimný a srdečný. Ctil

bol oslobodený, na žiadosti boli i podpisy všetkých ružomberských Židov. Hlinkov postoj k žiadnemu sa nezmenil ani po prevrate.“

Keby som mal písať scenár k filmu o Hlinkovi, určite by som neprehliadol úvodník Jaroslava Haška, ktorý napísal v roku 1908 pod titulom Černová do časopisu Ženský obzor, pričom neobišiel ani falošnosť českého vzťahu k Slovákom: „Konečne prišla Černová! Na dva roky odsouzený farár Andrej Hlinka uspořádal u nás přednáškové turné. V jeho rodišti stala se mnohonásobná vražda. Mluvil věčně o utrpení Slováku. Pro většinu z nás byly to neznámé věci. Vyprávili jsme koně z kočáru a za nadšeného zpěvu písní a provolávání slávy Slováku odvezli jej do jeho hotelu. Co všechno neudělala Černová. Připadá mi, že nejsme už tím holubičím národem, že nás pohne jenom prolitá krev. Stříkla také na nás. Padly tam i ženy.“

Takýchto „drobností“ ostáva dosť. Celkom iste by prvému filmovému dokumentu pomohli viac ako tendenčné politizovanie. Anton Hrnko má pravdu, keď píše, že na objektívny portrét si musí Andrej Hlinka ešte počkať.

Dva filmy o Andrejovi Hlinkovi

Peter VALO

stavieb. Autori druhého, podstatne objektívnejšieho filmu neopomenuli fakt, že Hlinka založil úverový potravinový spolok, či organizoval spolky triezvosti, ľudové družstvá, kultúrne podujatia a finančné zbierky.

Andrej Hlinka bol nesporne akčný muž. Je pravda, že vo veci prosperity a svojbytnosti národa bol nekompromisný. Ak polarizoval, tak sa usiloval oddeliť jednoduchý ľud od dedinských úžerníkov a krčmárov, ktorí priviedli množstvo rodín na psí tridsiatok.

na zvolenskom námestí podal ruku so spisovateľom evanjelickým farárom Martinom Rázusom a podpísal s ním Zvolenský manifest. Škoda, že Holec neodcitol samotného Rázusa, ktorý vtedy povedal: „Preto sme sa my sem zišli, aby sme zachránili tento štát, zachránili republiku. Spolu s Andrejom Hlinkom sme ho stáli a spolu s ním chceme bdieť nad tým, aby nám nerozkradli republiku. Čo je naša žiadosť? Chceme vládu našich vecí mať vo svojich rukách, a nie v cudzích.“

a vážil si svojich židovských spoluobčanov a ako farár hlásal náboženskú znášateľnosť, jeho bystrý zrak spoznal duševné hodnoty ružomberskej židovskej inteligencie, s ktorou sa rád stýkal. Svoju dôveru okázalo dal najavo, keď v pamätnom ružomberskom procese v roku 1906 za svojich obhajcov si zvolil židovských advokátov Dr. Izidora Bihelera a Dr. Bernáta Hillera. A keď v roku 1909 Ružomberčania poslali panovníkovi žiadosť, aby v Segedíne uväznený Hlinka

SEBAOBRAHA

Scenár podvodov na starších občanoch sa nepretržite roky a roky opakuje. Pod akoukoľvek zámenkou sa podvodníci či podvodníci vnúta dôchodcom do obdobia, tvrdia im, že im nesú nejaké peniaze, akurát že majú iba veľkú bankovku a potrebujú vydať. Toto je základ podvodu a krádeže, ktorý má mnoho podob.

Červivé jablká...

Napríklad aj takú, o ktorej nedávno informovala polícia. Podvodníci mali tentoraz podviesť dôchodkyňu pod zámenkou, že rozdáva peniaze a jablká. Pod takouto zámenkou okradli osemdesiatšesťročnú dôchodkyňu v mestskej časti Andice v Liptovskom Mikuláši. O prípade na výstrahu informovala žilinská krajská policajná hovorkyňa Jana Balogová.

Tentoraz „predstavenie“ vyzeralo tak, že neznámi muži oslovili dôchodkyňu s tým, že pracujú pre Červený kríž a v spolupráci so Žilinským samosprávnym krajom rozdávajú dôchodcom debničku jablák a dvesto eur na prílepšenie. Spolu s ňou vošli do rodinného domu a požiadali ju o tristo eur, vraj majú len päťsto eurových bankovku. Žena vošla do spálne a vybrala hotovosť tristo eur. Jeden z páchatelov potom odišiel do vozidla, v ktorom si mal zabudnúť peňaženku, a druhý požiadal dôchodkyňu o občiansky preukaz, z ktorého si vraj chcel odpisovať údaje. Následne z domu odišiel aj druhý z páchatelov s tým, že ide po peniaze, a už sa nevrátil.

Na tomto podvodníckom divadelnom predstavení si treba zapamätať niekoľko skutočností. V prvom rade občiansky preukaz a narábanie s ním. Údaje z občianskeho preukazu sú citlivé osobné údaje a chráni ich zákon o ochrane osobných údajov. Občiansky preukaz z ruky nikdy nevydáme nikomu, okrem príslušníkov polície v zákonom stanovených prípadoch. Všetci, ktorí potrebujú údaje o vás z legálnych príčin, to dobre vedia a pýtajú si niečo iba nanajvyš nadiktovať. Nikdy nežiadajú váš občiansky preukaz do ruky. Ak áno, zbystríte pozornosť.

Ako potom takéto divadlo dopadne, ukazuje aj príklad spomínanej dôchodkyne. Tá vzápätí zistila, že zo skrine v spálni, odkiaľ predtým vyberala peniaze, jej chýba obálka s hotovosťou tisícštyristo eur a tiež mobilný telefón z kuchyne. Páchatelia jej celkovo spôsobili škodu za tisícštyristopäťdesiat eur. Blížia sa koncoročné sviatky roka, o ktorých sa okrem iného zvykne vraviť, že sú to sviatky lásky, pokoja. Na to však zvysoka kašľú zlodeji a podvodníci, pre ktorých nastáva obdobie ich kriminálnej žatvy. Je im úplne jedno, či oberú starého bezvládneho človeka aj o tie posledné úspory, nemajú súcit, zľutovanie. Preto sa buď poučte uvedeným prípadom, alebo ak máte vlastných starkých, vysvetlite im, čo ich v dnešných časoch za ich dobrotu môže čakať.

Ján ČERNÝ

Foto: Štefan KAČENA

Pavol HURAJT: Biatlon je najúspešnejší slovenský šport Spomienky z Kanady sú na celý život

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív P. HURAJTA

Bývalý slovenský reprezentant v mužskom biatlone Pavol HURAJT má za sebou úspešné účinkovanie vo svetovom biatlone. Najväčší úspech dosiahol na ZOH v roku 2010 v kanadskom Vancouveri, keď v disciplíne hromadný štart skončil po čistej streľbe na treťom mieste a získal pre Slovensko bronzovú medailu.

• Biatlon môžeme zaradiť medzi populárny, no na druhej strane veľmi náročný zimný šport. Čo vás viedlo venovať sa tomuto športu na profesionálnej úrovni?

Začínal som ako bežec na lyžiach v športových triedach v Štrbe v čase, keď sa starý režim porúchal a prichádzal nový. Preto podmienky na výchovu športovej mládeže boli ešte na vysokej úrovni. Zúčastňoval som sa na pretekoch Slovenského pohára a ako žiak som absolvoval posledné majstrovstvá Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Ako dorastec som prešiel do Športového klubu polície v Štrbskom plese, kde som prežil celý svoj juniorský vek.

INTERVIEW

V Hornom Smokovci som navštevoval Stredné odborné učilište spoločného stravovania. Škola mi vytvorila veľmi dobré podmienky, pretože práx som vždy absolvoval na Štrbskom plese a vďaka tomu som mohol bez problémov stále trénovať. Neskôr ako vojak základnej vojenskej služby som mal takisto vytvorené profesionálne podmienky ako člen Športovej rotý opäť na Štrbskom plese.

• Ako ste potom presedlali na beh s puškou?

Keďže som nemal až takú výkonnosť ako povedzme Martin Bajčičák alebo Ivan Bátory, s bežeckým lyžovaním som musel nedobrovoľne skončiť. Vtedy som si položil otázku – či sa zamestnať v bežnom zamestnaní, alebo ešte skúsiť iný šport. Keďže bežecké lyžovanie patrilo medzi vytrvalostné športy, rozhodol som sa, že vyskúšam ešte biatlon. Moje rozhodnutie stať sa profesionálnym biatlonistom uľahčila skutočnosť, že po niekoľkých skúšobných výstreloch z pušky som zistil, že na streľbu mám talent. Musím sa priznať, že predtým som nijakú zbraň v ruke nedržal. Začiatky boli, samozrejme, ťažké,

Pavol HURAJT v čase svojich najväčších športových úspechov, keď na Zimných olympijských hrách v kanadskom Vancouveri získal v pretekoch s hromadným štartom bronzovú medailu, a historická snímka, ako sa tešil z vynikajúceho výsledku po dobehnutí do cieľa pretekov.

ale hneď som sa dostal do reprezentačného družstva mužov spolu s Marekom Matiaškom. Skúsenosti a výsledky prichádzali až s odstupom času. Postupne som sa dokázal prebojovať medzi najlepších a vyvrcholením bol zisk olympijskej medaily.

• V sezóne v roku 2000 ste sa po prvý raz predstavili medzi elitou na MS v nórskom stredisku Oslo-Holmenkollen. Čo ste očakávali od týchto pretekov?

Keďže som bol nováčik, veľké oči som nemal. Motiváciou pre mňa boli výkony reprezentačného kolegu Mareka Matiaška a jeho siedme miesto vo vytrvalostných pretekoch na dvadsať kilometrov. Na vlastné oči som mohol vidieť, že pokiaľ sa dobrý beh spojí s úspešnou streľbou, výsledky môžu prísť...

• V roku 2010 na zimných olympijských hrách v kanadskom Vancouveri ste dosiahli najväčší úspech v kariére. V disciplíne hromadný štart mužov na päť-

násť kilometrov ste získali bronzovú medailu. Rátali ste s takýmto výsledkom?

Pred ZOH vo Vancouveri som cítil, že prichádza životná forma. V poslednom kole svetového pohára v talianskej Anterselve som skončil vo vytrvalostných pretekoch na dvadsať kilometrov piaty. V záverečnej príprave sme s trénerom Jurajom Sanitrom cítili, že by sa niečo na olympiáde mohlo podariť. Išli sme tam so zámerom, že to bude moja životná olympiáda. Veľmi mi pomohol bežecký tréning s legendárnym Nórom Ole Einarom Bjoern-dalenom, čo ma veľmi povzbudilo a motivovalo. Myslím si, že som išiel do Kanady dokonale pripravený. Vyvrcholením bol zisk bronzovej medaily z masového štartu a vynikajúce umiestnenia v ostatných individuálnych disciplínach – piate, siedme a štrnásťte miesto...

• Spomínate si ešte, aké pocity ste prežívali hneď po prekročení cieľovej pásky?

Sú to krásne pocity, ktoré ostávajú na celý život.

• S akými ohlasmi ste sa stretli po príchode na Slovensko?

Veľmi príjemné privítania boli v Banskej Bystrici a, samozrejme, v rodnej Štrbe. Boli to štyri nádherné dni osláv a privítaní na ministerstvách a u rôznych starostov a primátorov.

• O štyri roky neskôr na zimných olympijských hrách, tentoraz v ruskom Soči, ste ako člen zmiešanej štafety vybojovali pre Slovensko vynikajúce piate miesto. Ako hodnotíte tento výsledok?

Do Soči som cestoval dva týždne pred prvým štartom s vedomím, že mi trochu chýba bežecká forma. Preto som chcel ešte na sebe zapracovať. Aj keď som bol skúsený tridsaťšesťročný pretekár, spravil som v záverečnej príprave veľkú chybu. Počas tých dvoch týždňov záverečnej prípravy som sa tak unavil, že prvé dôležité preteky mi po bežeckej stránke absolútne nevyšli. Hneď po prvom štarte som si povedal – „mám po olympiáde“. Keďže som už nemal čo stratiť, vynechával som každodennú bežeckú prípravu pred ďalšími pretekmi. Zrazu z ničoho nič moja forma z pretekov na preteky išla hore. Na záver olympiády som už behal porovnateľný čas, ako mali Nóri, Rusi či Nemci. V zmiešanej štafete sa slovenskému tímu aj s mojím prínosom podarilo umiestniť na vynikajúcom piatom mieste. Takisto keď som rozbiehal čisto mužskú štafetu, na „odovzdávku“ som prišiel v skupinke medzi štyrmi najlepšimi, a to bol aj môj záver kariéry.

• Ako hodnotíte biatlon teraz už z pohľadu športového fanúšika?

Biatlon je veľmi populárny a atraktívny šport. Občajne platí pravidlo, že pri každej streľbe sa mení priebežné poradenie a nakoniec môže vyhrať ten, kto sa nachádzal pred poslednou streľbou v stojí trebars na desiatom mieste. V mužskej kategórii dnes udáva vysoké tempo jednoznačne Francúz Martin Fourcade. V slovenskom ženskom biatlone je svetová hviezda Anastasia Kuzminová. Čo sa týka Slovenska, môžeme vidieť, že dnešná mládež málo športuje, a to sa, samozrejme, prejavuje aj v biatlone. Preto nemáme nijaké mladé talenty. Neznamená to však, že sa nemôže nájsť nejaký mladý šikovný biatlonista, ktorý by sa uchýlil a bojoval s najlepšimi vo svetovom kolotoči.

MEDZI NAMI

Politickú hladinu mnohých európskych štátov rozvíril dokument OSN Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration, v nepresnom slovenskom preklade Globálny rámec pre bezpečnú, riadenú a legálnu migráciu. Čertovo kopytko sa skrýva práve v tom nepresnom preklade, pretože kľúčové anglické slovo compact neznamená v slovenčine rámec, ale dohodu, zmluvu či jednoducho kompakť. Slovenské slovo rámec má v angličtine podobu ako ambit, frame, bound...

Dokument OSN o migrácii teda nie je rámec, ako nám to predstiera Ministerstvo zahraničných vecí SR, ani deklarácia, ako o tom píše denník Sme, ale riadna medzinárodná dohoda, ktorá by po parafovaní mala byť záväzná pre všetky zúčastnené strany.

Hrubé disproporcie v dokumente spočívajú na jednej strane v proklamáciách preambuly, že obsah by nemal byť záväzujúci, lebo štáty majú suverénne právo, aby si svoju azylovú politiku určovali samy, ale na druhej strane, paradoxne, slová „zaväzujeme sa“ alebo „povinnosť“ stoja v záhlaví skoro všetkých článkov uvedenej dohody. Ak je niečo v medzinárodnom pakte – zmluve – uvedené ako záväzná a povinná, nemôže byť zároveň nezväzná a nepovinná. Kri-

ticky na to okrem iného upozorňujú niektorí predstavitelia domácej politickej scény (SNS, Sme rodina), ale tiež rakúski, českí, poľskí, maďarskí, nemeckí politici aj popredný európsky denník Die Welt.

Z dohody OSN o „riadenej migrácii“ vyplýva, že migrácia je „zá-

Čertovo kopytko dohody

Ludovít ŠTEŠKO

vlastným občanom, čo možno oprávnene hodnotiť ako dôvod motivujúci na nelegálnu migráciu. A tak sa ani netreba čudovať tvrdeniam protimigračných európskych strán, že cieľom paktu OSN o migrácii je uviesť do pohybu masu ľudí, odhadovaných na dvestopäťdesiat miliónov, a zabezpečiť veľkú medzikontinentálnu výmenu obyvateľstva.

nie informácií, prístrešia, zdravotnej starostlivosti, vzdelania či právnej pomoci.

Takéto formulácie vedú k výkladu, že štáty OSN majú základné služby poskytovať všetkým migrantom bez výnimky za podmienok a v rozsahu, ako ich poskytujú svojim

ak minister Miroslav Lajčák hovorí o strašení obyvateľstva z prijímania migrantov, potom by bolo namieste, aby uviedol, že príčinou strachu je samotná, nejednoznačná Globálna dohoda (nie rámec) pre bezpečnú, riadenú a legálnu migráciu.

Do diskusie podpísať alebo nepodpísať tento pakt či compact sa prihlásila v denníku SME šéfka nadá-

cie Liga pre ľudské práva Zuzana Števuľová, pre ktorú je kritika tohto dokumentu konšpiráciou. Zvláštne! Konšpirátormi sú podľa nej pravdepodobne mnohé európske štáty a ich predstavitelia (prirôdzené okrem Kisku a Macrona), napríklad v Česku Andrej Babiš, v Rakúsku Sebastian Kurz, v Maďarsku Viktor Orbán, v Poľsku Mateusz Morawiecki, v Chorvátsku prezidentka Kolinda Grabarová Kitarovičová, v Dánsku ministerka integrácie Inger Støjbergová atď. O migračnom pakte „konšpiruje“ aj Nemecko, Slovensko a Švajčiarsko. Ústavný výbor švajčiarskeho parlamentu vláde odporučil, aby sa krajina k dohode nepripojila, pretože jej ciele sú v rozpore so švajčiarskym právom.

Pani Števuľová dostala v USA z rúk amerického ministra zahraničia Johna Kerryho cenu „za jej veľké osobné nasadenie v odvážnom boji za práva migrantov“. Žiaľ, je to skôr pofutovaniahodné ako chvályhodné, lebo cenu si šéfka našej mimovládnej organizácie vyslúžila v krajine, ktorá ostentatívne odmietla Globálny pakt o riadenej migrácii a na hraniciach s Mexikom chce nasadiť vojsko proti migrantom. Nepríprava OSN náhodou rezolúciu proti porušovaniu ľudských práv Donaldom Trumpom? A ako sa zachová Slovensko? Bude v Marakéši iba prítakávať a zostane čiernou ovcou Vyšehradskej štvorky?

Agresivita a nenávisť budú svet zaplavovať aj najbližšie roky V Bielom dome vládne chaos

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: ZATL

Voľby do dvoch komôr amerického parlamentu, Snemovne reprezentantov a Senátu Kongresu Spojených štátov amerických, dva roky pred voľbami prezidenta USA, ktoré budú v roku 2020, nám do bodky ukázali, aký nevyberavý bude politický zápas, ako nemilosrdne je rozdelená americká spoločnosť a aký veľký je potenciál ústavných kríz v spore dvoch najväčších strán – opozičných demokratov a vládných prezidentských republikánov.

Málokedy priťahujú americké voľby v polčase, midterm elections, teda voľby dva roky po prezidentských voľbách a dva roky pred novými voľbami prezidenta, toľko pozornosti ako teraz. Málokedy bola totiž americká spoločnosť taká rozdelená a azda ešte nikdy sa nevedla taká agresívna a nevyberavá kampaň ako teraz.

ŠPONOVANIE EMÓCIÍ

Prezident Trump bičoval emócie najmä tým, že voľby označoval za referendum o svojej politike. Nenávisťne obviňované, ktorým opoziční demokrati vracali Trumpovi agresivnosť jeho kampane, ktorou porazil v prezidentských voľbách pred dvoma rokmi Hillary Clintonovú, sa stalo súčasťou atmosféry. Takej, ako keby hrozilo, že USA stratia v akejkoľvek zahraničnej či ekonomickej kríze svoju akcieschopnosť. Podľa znalcov útroby americkej politiky v úrade prezidenta USA – v Bielom dome, vládne chaos. Nikto ani zo samotnej vlády nevie, čo si prezident Trump skutočne myslí a čo urobí. Pre zahraničných diplomatov nemá nijaký zmysel rokovať dokonca ani s vysoko postavenými členmi vlády a s potentátmi z prezidentovho okolia, najsilnejšia ekonomika sveta stráca najmä schopnosť riešiť krízy – ak by teraz prišla taká finančná kríza, aká bola v roku 2015, podľa názoru domácich znalcov USA by ju údajne nezvládli, ba neprežili!

ZMENA V KOMORÁCH

Čitateľ vie, že v týchto voľbách sa volila celá Snemovňa reprezentantov, teda 435 poslancov a 35 zo sto senátorov. Obe komory doteraz ovládali republikáni, teda strana prezidenta Trumpa. Išlo o to, aby opoziční demokrati získali väčšinu a mohli tak účinne vyvažovať prezidenta. Väčšina je 218

kresiel, demokrati získali 222. Je to zmena. A keby išlo len o „vyvažovanie prezidenta“, demokrati chcú mu čo najviac sťažiť presadzovanie jeho politiky, napríklad aj rozhodnutie zrušiť možnosť získať americké občianstvo tým, ktorí sa narodili v USA. Toto ústavné právo platí v USA od roka 1945 a demokrati to môžu spochybniť žalobou na najvyšší súd, a ak by tam uspeli, vynorila by sa závažná ústavná kríza. Môžu bičovať televízne debaty o majetku rodiny Trumpa či o „ruskej spojkke“ a pod. To všetko sa bude stupňovať tak, ako sa budú bližieť prezidentské voľby 2020. Demokratom v nich pôjde o to, aby Trump nezískal pre seba druhé volebné obdobie.

Dnes vieme, že kongres je rozpoltený, v senáte si posilnili pozície republikáni, ale v Snemovni reprezentantov opoziční demokrati, ktorým

vzápätí aj prezident blahoželel. Kampaň sa viedla s nebyvalým nasadením prezidenta a vysoko vyhrali všetci kandidáti, ktorých on priamo podporil. Vo voľbách bola aj rekordne vysoká účasť, čo svedčí tiež o rozpoltenosti obyvateľstva. Republikáni získali najmä na vidieku, v okrajových štvrtiach miest a všade tam, kde sa rozširujú rady schudobnenej beloškkej strednej vrstvy. Teda u konzervatívneho obyvateľstva, ktoré nepokryte nazýva Trumpa najlepším človekom na zemeguli. Bieli príslušníci robotníckych povolání sú vytvralými podporovateľmi Trumpa a demokrati v tejto vrstve nemajú šance.

Celá kampaň republikánov za účasti prezidenta Trumpa sa odohrávala najmä tam, kde vysoko v roku 2016 vyhral, a tam, kde je mnoho nerozhodnutých voličov. Na tých pôsobil predovšetkým prehnánym zdôraz-

ňovaním nebezpečenstva migrácie, to zabralo na nerozhodnutých či neorientovaných, alebo dezorientovaných najmä preto, že denne boli v televízii zábery na karavánu utečencov blížiacich sa k južným hraniciam USA. A Trump tam vyslal takú armádu posilu, že s tým, čo už na hranici je, to bolo toľko vojakov, ako majú USA v Afganistane. To svedčí výrazne o tom, že to nie je prezident, ktorý spája, ale naopak rozdeľuje. Nešlo teda len o kampaň vo voľbách do Kongresu – takto bude vyzeráť aj o štyridsaťosem mesiacov, ktoré nás delia od prezidentských volieb. A je to terajší prezident Trump, ktorý vybral tento štýl boja, tento druh zbrane a tento priestor, na ktorom sa kampaň bude odohrávať. Je to priestor bičovania nedôvery a podozrievania, priestor nevyberavej konfrontácie, obviňovania a mediálnych kampaní a kampane proti médiám. Už teraz Trump hovorí o veľkom víťazstve napriek kampani odporujúcich a nepriateľských médií. Nedôvera voči médiám bola a bude preňho prvoradou zbraňou až do volieb v roku 2020. V takom priestore sa demokracii nedarí. Bez dôvery niet demokracie ani v USA.

POSTOJ EURÓPY

Ako sa stavať k voľbám za morom? Európska únia, nič jej zrejme iné nezostane, bude musieť hľadať odpoveď na heslo America first. Podľa všetkého Europe united bude riešením len jednotná Európa s rozumnou platformou úniovej politiky voči USA. Voľby rozdelili aj europoslancov. Pokrokové spojenectvo socialistov a demokratov v Európskom parlamente napríklad označilo deň volieb ako dobrý deň nielen pre USA, ale aj pre Európu, lebo demonštrovali nespokojnosť, nesúhlas amerického voliča s Trumpovým naivným protekcionizmom a agresívnym populizmom. Preto táto skupina poslancov posilnila transatlantický dialóg a ešte pred budúcoročnými voľbami do Európskeho parlamentu usporiada stretnutie s členmi Kongresu USA. Cieľ – zdôrazniť dôležitosť globálnej spolupráce a dôraz na medzinárodný poriadok založený na práve, na multilaterizme a slobodnom, spravodlivom a udržateľnom medzinárodnom obchode.

Spravovanie verejných financií je prvoradá vládna agenda Páky na príjmy a brzdy na míňanie

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Najdôležitejšími kritériami pri posudzovaní žiadosti členského štátu Únie o vstup do eurozóny sú maximálne trojpercentný ročný deficit verejných financií a kumulatívny šesťdesiatpercentný deficit verejného dlhu k HDP. Tieto kritériá Slovensko pri vstupe do eurozóny splnilo a treba tiež povedať, že do dnešného dňa nemáme s nimi nijaký problém, čo o niektorých zakladateľoch eurozóny nemožno povedať.

Vláda každého členského štátu by v rámci fiškálnej politiky mala prijímať zákonné opatrenia na podporu rastu HDP a zároveň na zvyšovanie príjmov do verejných rozpočtov. Pozrime sa teda, ako sa darí slovenskej vláde naplňovať tieto predpoklady, keďže v roku 2020 sa počíta s vyrovnaným štátnym rozpočtom a s rastom HDP na úrovni štyroch percent.

FINANČNÝ SERVIS

Slovenská vláda má páky na ovplyvnenie príjmovej stránky verejných rozpočtov – teda štátneho rozpočtu, rozpočtu Sociálnej poisťovne a tiež rozpočtov zdravotných poisťovní a napokon aj obcí, miest a samosprávnych krajov. Príjmy spomínaných rozpočtov sa u nás zvyšujú najmä vyšším objemom daní z príjmov zamestnancov, ktoré zamestnanec nemá možnosť optimalizovať, keďže do štátneho rozpočtu ich odvádza zamestnávateľ. Ešte lepšie sú na tom Sociálna poisťovňa a zdravotné poisťovne, ktorých príjmom sú odvody z hrubej mzdy zamestnanca, ktoré okrem neho platí aj zamestnávateľ.

Keďže príjmy do verejných rozpočtov v rámci fiškálnej politiky ovplyvňuje

vláda, nemôžeme sa čudovať, prečo sa každoročne zvyšuje minimálna mzda o viac percent, ako rastú mzdy a tiež príplatky za nočnú prácu, sviatky a dni pracovného pokoja. Sem patrí aj výraznejšie zvyšovanie miezd zamestnancov štátnej a verejnej správy bez zníženia ich počtu, čo môže súvisieť aj s blížiacimi sa voľbami.

ZVYŠOVANIE PRÍJMOV

Podľa predstáv Inštitútu finančnej politiky pri Ministerstve financií SR a napokon aj šéfa Národnej banky Slo-

venska sa v ďalších rokoch počíta nielen s výraznejším zvyšovaním miezd a so vznikom nových pracovných miest, ale aj s rastom HDP, čo pomôže zvyšovať viac príjmy do spomínaných verejných rozpočtov.

Slovenská vláda bude mať podľa všetkého dosť prostriedkov, a ak s nimi bude nakladať hospodárne, nemali by sme mať problém dosiahnuť v roku 2020 prvýkrát v histórii vyrovnaný štátny rozpočet a verejných dlh k HDP dostať pod hranicu päťdesiatich percent. Pre verejné financie nie je dobrá

správa, keď ich príjmy závisia od výšky hrubej mzdy. Tá sa zvyšuje nie v súlade s produktivitou práce a s nárastom pridanej hodnoty, ale pre nedostatok kvalifikovaných zamestnancov. Podľa prognóz Národnej banky Slovenska chýba na našom pracovnom trhu takmer osemdesiatitisíc pracovníkov, čo je už počet obyvateľov väčšieho krajského mesta. Z hľadiska vývoja ekonomiky, a teda aj nárastu HDP, je však dôležitejšie, aby najmä slovenské podniky mali zabezpečenú zákazkovú náplň a aby vyššie mzdové náklady najmä v malých a stredných podnikoch, kde je zamestnaná väčšina našich občanov, boli naďalej schopné konkurovať najmä v rámci krajín V4, ktorých ekonomiky dnes rastú rýchlejšie. Na prekvapenie všetkých sa vraj máme menej spoliehať na Nemecko ako nášho doteraz kľúčového obchodného partnera, keďže jeho ekonomika v tomto období akosi stráca dych, čo asi nie je dobrá správa pre náš automobilový priemysel, ktorého vývoz na zahraničné trhy smeruje cez Nemecko.

RISKANTNÉ OTRASY

V tejto súvislosti však treba povedať, že terajší pozitívny vývoj a rast HDP na Slovensku treba popri sociálnych balíkoch posudzovať aj na úsilí vlády znižovať nielen deficit verejných financií, ale aj celkovej zadĺženosti slovenskej ekonomiky. A napokon pri spravovaní verejných financií, čo sú peniaze nás všetkých, treba, aby vláda sa neuchyľovala k ich nadmernému míňaniu, pretože nikto z nás nevie odhadnúť ekonomické následky terajšej americkej protekcionárskej politiky, tvrdého brexitu a toľko pretriasanej migrácie. A takto by sme mohli v pomenovaní ďalších neočakávaných globálnych ekonomických otrasov pokračovať.

SVET FINANCIÍ

Vyrovnaný rozpočet je určite sen každej vlády, čo v prípade Slovenska je naplánované na rok 2020, keď budú u nás parlamentné voľby. V budúcom roku má byť deficit 0,1 percenta, čo je vo finančnom vyjadrení deväťdesiatšesť miliónov eur. Tie si budeme musieť na finančných troch požičať. V kútku duše by sme mohli dosiahnuť už v budúcom roku, pravda, ak by sme vedeli odhadnúť vplyv protekcionárskej politiky amerického prezidenta, obchodnej vojny medzi dvoma najväčšími ekonomikami sveta a tiež vyčíslit' dosah odchodu Británie z EÚ.

Rozpočtová nula

Aj preto máme v rozpočte na budúci rok miliardovú rezervu bez bližšieho určenia. S vyrovnaným rozpočtom úzko súvisí deficit verejného dlhu k HDP. Ten v budúcom roku klesne pod štyridsaťosem percent. Len na porovnanie, v Taliansku dosahuje verejný dlh k HDP okolo stotridsať percent.

Dosiahnuť plánované znížovanie rozpočtového deficitu však nebude možné bez celého radu konkrétnych fiškálnych opatrení. Na príjmovej stránke sú to výrazne vyššie mzdy štátnych a verejných zamestnancov, vyššie minimálne mzdy a príplatky za prácu v noci, vo sviatok a víkendy. Sem patrí aj vyššie mzdy zamestnancov súkromného sektora ako následok neschopnosti trhu práce ponúknuť už nie lacnú, ale skôr štruktúrne kvalifikovanú pracovnú silu, čo má vplyv na rast domácej spotreby, samozrejme HDP, a tiež príjmov do štátneho rozpočtu. Budúcoročný rozpočet na strane výdavkov musí financovať sanáciu baníctva, investičný stimul automobilke Jaguar, podfinancované školstvo a zdravotníctvo, nové stíhačky, vrtulníky, obrnené transportéry, obedy zadarmo, rekreačienky a naďalej sa počíta so spoluúčasťou pri financovaní projektov z tenšieho európskeho rozpočtu. Pokiaľ ide o rozpočet ministerstiev, najviac prostriedkov pritečie do rezortov životného prostredia, hospodárstva a obrany, menej ako v tomto roku dostanú rezorty kultúry a dopravy. Makroekonomické ukazovatele Slovenska síce potvrdzujú hospodársky rast, ale medzinárodné finančné a ratingové inštitúcie už dvíhajú varovný prst. Prestali sme sa približovať ekonomickej úrovni západných štátov. Dosahujeme sedemdesiatšesť percent európskeho priemeru. Dôvodom je, že už neponúkame lacnú a kvalifikovanú pracovnú silu a tiež slabne ochota vlády poskytovať investičné stimuly zahraničným firmám.

A čo vlastne chceme ponúknuť globalizovanej ekonomike? Už sme spomenuli niektoré zásadné hospodárske problémy, ku ktorým navyše patrí aj toľko pretriasaná migrácia, na ktorú je v rozpočte tiež vyčlenená miliardová rezerva. Najväčšou vnútornou hrozbou dosiahnutia toľko očakávaného vyrovnaného štátneho rozpočtu sú rastúce dlhy domácností, ktoré si len v tomto roku už požičali 1,4 miliardy eura. V prípade, že dôjde k recesii, s čím budú spojené aj vyššie úroky na hypotéky, domácnosti určite prehodnotia štruktúru svojich výdavkov na úkor domácej spotreby, čo bude viesť k poklesu príjmov do verejných rozpočtov, a teda sen o budúcom nulovom rozpočte v roku 2020 môžeme dosiahnuť inakedy a... neskôr

Róbert HÖLCZ

Podľa predpovedí sme už mali Západ v prosperite dobehnúť, skutočnosť je však iná

Globálna oligarchia surovo zadlžuje svet

Zhovárala sa Eva SISOVÁ – Foto: archív I. D., internet

Igor DANIŠ je ekonóm a publicista, predkladá postrehy, analýzy a riešenia na viacero aktuálnych tém, ako sú perspektívy ekonomického rastu vo svete a na Slovensku. Na budúci rok si pripomenieme tridsiate výročie „nežnej“ revolúcie. Podľa vtedajších zaručených predpovedí expertov i politikov sme už dávno mali ekonomicky dobehnúť vyspelé krajiny západnej Európy. Nestalo sa tak. Rozsah a efektívnosť verejného sektora, komplikovaný vývoj od roka 1989, hospodárska politika, migrácia, vzdelávací systém, športový priemysel a súčasná fragmentovaná (mediálna) spoločnosť nás zaujali natoľko, že sme ho požiadali o rozhovor.

• Prečo sa podľa vás stále upíname na nereálne očakávania?

Žijeme v období, keď sa ekonomický rast stal ideológiou a ikonou. Po druhej svetovej vojne boli zničené ekonomiky, všetko naakumulované sa muselo obnoviť, západné ekonomiky pri svojich obnovách dosahovali vysoké tempá ekonomického rastu v priemere okolo troch percent. Vzniklo tak presvedčenie, že ekonomiky môžu týmto tempom rásť donekonečna. Vzhľadom na historické dáta ekonomiky rástli vždy do percenta. Ľudia boli masírovani neustálym optimizmom o zlepšovaní stavu životnej úrovne, životného štandardu, produktivity, príjmov a podobne. Očakávania modelujú, dávajú jej význam a interpretujú našu súčasnosť, formujú aj našu budúcnosť.

• Za všetkými očakávaniami rastu HDP, spotreby obyvateľstva stojí slávna okridlená veta britského ekonóma J. M. Keynesa z prvej polovice 20. storočia: „V dlhodobom období sme všetci mŕtvi.“ Mohli by ste ju vysvetliť?

Jedným z vysvetlení, prečo sa uchytil kapitalizmus, že začalo fungovať vo väčšej miere úverovanie. Ujalo sa preto, lebo vlastníci peňazí začali veriť nápadom žiadateľov, teda technickému pokroku. Pokiaľ ide o dlhodobé obdobie, masívne úverovanie sa nikdy nemusí skončiť a môže sa donekonečna prolongovať. Nejde o splátku istín, ale o pravidelné splácanie úrokov. Dnes vidíme, že masa úverovania domácností, podnikov a verejného sektora v rozvinutých ekonomikách stále rastie a nezdá sa, že by niekto požadoval zúčtovanie. Ide to v zmysle Keynesovej myšlienky. Ale dokedy? Je to časovaná bomba? Budeme musieť urobiť globálne zúčtovanie a odpísanie dlhov? V prvom rade bude musieť mať na ňom záujem globálna oligarchia.

• Je alternatívou, aby zmyslom technologického pokroku bolo zachovanie života na zemi? Máme ovplyvniť zem a pokoriť ju? To je zmyslom súčasného života?

V priebehu dejín, keď sa ekonomický produkt a rast nemerali, bolo podstatou výroby zabezpečenie pokrytia základných potrieb – potravy, hygieny, obydlia a ošatenia. Zmyslom technologického pokroku bolo porozumieť a ovládnuť prírodu, ochrániť človeka pred vrtochmi prírody, ktoré ovplyvňovali, vplývali na náš život a zdravie, nevedeli sme si s nimi poradiť. V súčasnosti sme tento stav prekonalí, a neviem čo ďalej. Forsirujeme technologický pokrok, len aby neustále rástol, a nevieme kam ísť. Ponáhľame sa, a neviem kam. Vyrábame nadbytok, ktorý je treba spotrebovať. Zameriavame sa iba na výrobu stále nových tovarov, ktoré nepotrebuje. Vefakrát sú to len minimálne vylepšené staré tovary, ale propaganda nás presvedčí, že sú nevyhnuté pre náš život, pričom práca sa čím ďalej, tým viac mechanizuje a odľudšťuje, prirodzená vynaliezavosť je nahrádzaná pribúdajúcim rutinérstvom. Pod závojom ekonomického rastu sme vtiahnutí do ideológie neustáleho pochodu. Tento nový smer nahradil staré náboženské a vojenské pochody. Musíme pochodovať vpred, inej cesty niet. Máme ovládnuť Mesiac a Mars? Má človeka nahradiť umelá inteligencia alebo roboti, či kyborgovia? Prečo? Životná úroveň, jej kvalita obyčajných ľudí vôbec nerastie. Prečo

Ekonóm a publicista Igor DANIŠ (vpravo) so svetoznámym srbským filmovým tvorcom Emirom KUSTURICOM.

neanalyzovať sociálnu spravodlivosť a nezvyšovať jej kvalitu? Cieľom ekonomickej činnosti človeka by malo byť dosiahnutie blahobytu jednotlivca a obyvateľstva a jeho dlhodobá prosperita.

• Kritici hovoria, že náš ekonomický model je postavený iba na automobilovom priemysle a môže sa ľahko zrútiť. Súhlasíte?

Ak chce ekonomika prosperovať, musí sa orientovať na export, predávať musí výrobky do zahraničia tak, aby na nich zarobila. Také výrobky, ktoré majú čo najvyššiu pridanú hodnotu a multiplikačný efekt – teda nadväzujú na seba siete dodávateľov a subdodávateľov. Medzi ne patria automobily, lietadlá, lode, ale aj zložitá strojná zariadenia. Ak si dobre pamätám, tak automobilky majú maržu päť až desať percent a vo výskume – na, ktorých sú založené západné ekonomiky – je okolo tridsať percent. Orientácia na automobily v minulosti bolo dobré rozhodnutie. Slováci milujú autá. No v rámci toho treba myslieť na flexibilitu prispôsobovanie sa. Domnievať sa, že nás niekto pustí len tak do výskumu, kde sú vysoké marže, len tak bez nízkych nákladov je naivné. A kto a kde sa bude vyrábať? Čo vyrábať je hanba?

• Finančné trhy majú veľmi veľkú moc. Od nich závisia nielen štáty, ale celá ekonomika. Sú to nejaké „múdre“, nehmotné a nehmateľné inštitúcie bez tváre a tvaru, neidentifikovateľných, mocných a rozkazujúcich. Môžu štáty s nimi priamo komunikovať?

Samozrejme, finančné trhy môžu obmedziť iba veľké štátne útvary, ako sú USA, EÚ a Čína, alebo na globálnej úrovni. Finančné inštitúcie – banky, investičné spoločnosti, hedgeové fondy – ich majitelia majú svoje páky na politikov, nielen lobistov, ale aj nepriamo politickú finančnú podporu. Preto ich obmedzenie je veľmi náročné. Rôzne finančné nástroje a deriváty slúžia iba na vyrábanie peňazí z peňazí, vôbec nepresakujú do reálnej ekonomiky, medzi bežných ľudí. To dokazujú aj skúsenosti z kvantitatívneho uvoľňovania, ktoré vedie iba k rastu cien akcií na trhoch, k rozmachu špekulá-

cií a k rastu cien nehnuteľností, ktoré majú veľmi neblahý vplyv na mladšie generácie, ale nielen na ne.

• Existuje východisko?

Žiaľ, v súčasnosti som skeptický.

• Problémom svetovej ekonomiky sú aj daňové raje, ktoré odvádzajú príjmy z verejného sektora?

Áno, je to tak. V tejto oblasti OECD a EÚ už robia určité opatrenia, ktoré postupne nabiehajú a sú zakomponované aj v našej legislatíve. Donútiť platiť nadnárodné korporácie dane na území, kde dochádza k ekonomickej činnosti, a zabrániť prevodom v rámci koncernov bude náročné. Druhá vec sú odpočítateľné položky. Podľa mňa by mala existovať zrážková daň na príjmy fyzických osôb alebo aspoň čiastočná. Sadzba by bola, samozrejme, nižšia. Nemala by existovať podpora prostredníctvom daňových výnimiek a výpomocí, ale adresná pomoc. Rovná daň nie je daň, pretože každý má inú daňový základ. Aj v tomto bode EÚ koná. Prekonaná je aj súčasná forma DPH a malo sa uvažovať o jej zmene na daň z obratu, ktorá tiež nie je dokonalá, alebo úpravou systému, ktorý vedie k podvodom.

• Domnievate sa, že daňové zaťaženie by malo naďalej klesať?

Tento argument sa používa vzhľadom na vysoké daňové zaťaženie podnikateľov so snahou podporiť podnikanie. Je pravda, že u nás je výnimočne zaťažená práca, ale zaťaženie majetkovými daňami, po ktorom niektorí volajú, je ilúzia a bude viesť k podvodom. Našich podnikateľov trápi najmä byrokracia a neustála zmena legislatívy. Myslí si, že tadiaľto vedie cesta. Na globálnej úrovni je tendencia znižovať dane z toho dôvodu, aby sa znížili daňové príjmy, následne výdavky štátu na sociálne služby, vzdelanie, zdravotníctvo a pod., a následne začnú tieto sektory chátrať a bude ich nutné privatizovať. Vzniknú tak miestne alebo regionálne monopoly, ktoré si budú určovať ceny, budú mať istotu platby, renty (rent-seeking, dobývanie renty) podobne ako feudáli v stredoveku, lebo musia tieto služby

využívať – voda, cesty a pod. Alebo napríklad pri liberalizácii železničných dopravných dŕž, úpadku služieb, stratovosti dopravných a tí budú následne požadovať dotácie štátu na svoju činnosť namiesto verejného dopravného. Podobne nároky si uplatňujú súkromné školy. Domnievam sa, že súčasný vývoj má viesť k návratu pred povestný rok Francúzskej revolúcie 1789, resp. v iných krajinách pred zrušenie nevoľníctva.

• Nárast dopravy má evidentne neblahý vplyv na životné prostredie (nielen emisiami), ale jej obmedzenie, resp. efektívne riešenie ekonomického dosahu je v nedohľadne. Bude doprava stále rásť?

Nárast dopravy je založený na fakte, že každý komponent sa musí vyrobiť – podľa ideológie najnižších nákladov – kdekoľvek na svete, aj na druhej strane zeme, len nie v danom regióne, lebo je o desať percent drahší. Tieto praktiky by sa mali zmeniť vzhľadom na zaťažovanie životného prostredia. To sa týka aj pracovnej sily, kde pracovník z mesta A sa javí ako nekvalitný, preto v meste B najmú „superčloveka“ z mesta B, ktorý je zase nekvalitný v meste B a naopak. Tak ľudia pracujú krížom-krážom v celom svojom regióne a musia cestovať. O tomto by sa mala viesť spoločenská diskusia, pretože jadro tkvie v medzi-

ľudských vzťahoch na pracoviskách, a nie v odbornosti pracovníkov. Ukázkový príklad sú futbalisti, kde ani v priemernom mužstve na Slovensku nehrajú priemerní slovenskí futbalisti, ale nakuúpajú sa hráči z druhej strany zeme.

• Nereálne očakávanie aplikujete aj na migráciu. Myslite si, že stúpajúca vlna migrácie je prirodzená a bude naďalej rásť?

Ľudia migrujú stále. Migrujeme aj v rámci EÚ. Migračné vlny zasiahli západné štáty EÚ i po rozšírení EÚ. Migračným tlakom sú dlhodobo vystavené aj USA. Samozrejme, dnes ide o masovú imigráciu z Blízkeho a zo Stredného východu a z Afriky, najmä z islamských krajín. Hovorí sa o dvoch aspektoch – po prvé: o vojnových utečencoch, čo však nie je úplne pravda, pretože napríklad vojnoví utečenci zo Sýrie od roku 2011 žili v okolitých krajinách; a po druhé: o migrácii spôsobenej klimatickými zmenami. Podľa mňa ide predovšetkým o ekonomickú migráciu. Utekajú mladé rodiny alebo mladí muži vyslaní svojimi rodinami. Všetci hľadajú lepší život – v EÚ alebo v USA. Je pravda, že ich perspektíva sa zdá v domovskej krajine nulová. Lenže oni hľadajú lepšie životné podmienky, sociálne zabezpečenie, kvalitné zdravotníctvo a školstvo, perspektíva pre svoje deti, primeranú strechu nad hlavou bez zadlženia na polovicu života alebo odkrojenia takmer polovice zo mzdy. To všetko však trápi aj obyvateľov EÚ. Oni sem prichádzajú naočkovaní propagandou a vykorisťovaní podvodníkmi a prevádzkami, pričom my sa trápime tiež. Výsledkom je väčšie trápenie a úpadok životnej úrovne. Zmyslom propagandy je aj fakt, že mladí muži a ženy sú vítaní, pretože sú ochotní pracovať nelegálne za nízku mzdu bez akejkoľvek sociálnej ochrany, pričom to postačí, aby posielali domov peniaze. Sú to vlastne novodobí otroci. My to vôbec neanalyzujeme z ľudsko-právneho hľadiska. Navyše to zhoršuje postavenie našich občanov na trhu práce.

• Kde vidíte východisko? V obmedzení imigrácie?

Samozrejme aj v ňom, ale základom by malo byť implementovanie nášho, žiaľ, už rozpadajúceho sa sociálno-trhového hospodárstva do ich krajín v rámci a v súlade s ich islamskou tradíciou tak, aby bolo vhodné pre ich spoločenské podmienky, nie nanútené. Navyše, je nutné si u nás uvedomiť, že iné podnebie – teplo, inak vplyva na pracovnú výkonnosť počas dňa, resp. na výkonnosť v podnikových halách alebo v kanceláriách. Zároveň by sme si pri propagovaní nášho sociálno-trhového hospodárstva mali uvedomiť, aký je to civilizáčný výdobytok dbať na jeho zachovanie a netrvať na neustálom znižovaní daní. Verejný sektor v krajinách EÚ zaberá štyridsať až päťdesiat percent HDP, v rozvojových krajinách alebo v niektorých postkomunistických krajinách je to dvadsať až tridsať percent. To bolo aj v minulých storočiach. Chceme návrat do 19. storočia alebo až pred rok 1789?

• Vyslovili ste v minulosti myšlienku, že ekonomovia musia sledovať záujmy aristokratov a oligarchov, že si kúpili nielen ekonomiu, ale najmä matematiku. Ekonomovia svojimi výskumami musia dokázať, čo si aristokracia a oligarchovia želajú. Ako?

Hlavný prúd ekonomie sa zapodieva sekundárnymi, podružnými problémami. Vedci si vytýčia jalovú hypotézu, ktorú dokážu alebo vyvrátia svojimi matematickými modelmi. Pre reálnu ekonomiku a zvyšovanie životnej úrovne to nemá nijaký význam. Hypotézy sú zväčša postavené tak, aby vyhovárali neoliberalným princípom, malému verejnému sektoru, pracovnému trhu bez sociálneho zabezpečenia, privatizovaniu, neobmedzenému voľnému trhu bez regulovania, predovšetkým vo finančnom sektore. Ide o zámer, aby sa neskúmali iné aspekty súčasného ekonomického systému.

Od 17. novembra 1989 sme si užili demokracie aj kopancov, len nežnosti bolo akosi málo Predstavy davu štrngajúceho kľúčmi sa nenaplnili

Ludovít ŠTEVKO – Foto: archív SNN

V rýchlokurzoch o tzv. nežnej revolúcii v Česko-Slovensku sa prednáša o spontánnom vystúpení ľudu proti neslobode a rozhodujúcej úlohe chartistu Václava Havla. Rýchlokurz však málokedy odrážajú realitu presne, častejšie zjednodušene aj nepravdivo.

Pol roka pred sedemnástym novembrom sme vedeli, že jakešovský systém socializmu je neudržateľný. Už vtedy zainteresovaní ľudia hovorili o Václavovi Havlovi, že má po veľkom tresku vystriedať Husáka. To, že česká „sametová revolúcia“ a slovenská nežná revolúcia mala dopredu napísaný scenár a dobre utajeného režiséra, sme sa dozvedeli až oveľa neskôr...

Najprv bola Charta 77. Jiří Wolf, signatár Charty, antikomunista a politický väzeň, po rokoch napísal: „V bytech šlechty Charty se jídlo nakupovalo výhradně v Tuzexu! Každý svátek v těchto rodinách, narozeniny a jiné slavnosti, to vše se odbývalo v neuvěřitelných zranicích a chlastu!“ Ešte neskôr, v rokoch 2009 a 2010, publikoval tento bývalý chartista na rôznych internetových portáloch články, v ktorých opisuje bývalého disidenta a prezidenta Václava Havla ako notorického alkoholika. Po veľkej nežnej revolúcii sa z chartistov stali hrdinovia novembrových tribún. Na Antichartu, ktorú podpísali mnohí komunistickí funkcionári z radov spisovateľov i hercov, sa rýchlo zabudlo – mnohí z nich sa preorientovali z jedného dňa na druhý: stali sa liberálmi a oslavovanými nositeľmi novej ideológie.

■ PO TAJNEJ DOHODE

Priemerný dramatik sa stal prezidentom po tajnej dohode s komunistickým predákom Mariánom Čalfom za chrbtom OF a VPN. Havel sa k dohodám s komunistami nikdy nevyjadril, a tak faktom zostáva iba to, že bol zvolený za prezidenta jednoducho akklamčným

Táto fotografia je viac ako výrečná – vyfabulovaná veľkosť Václava Havla a skutočná veľkosť osobnosti národného hrdinu...

hlasovaním komunistických poslancov vo Federálnom zhromaždení. Vraj išlo len o legitímnu „politickú techniku, ako to spraviť“, a nič viac. Pre architekta Pražskej jari ostrakizovaného Alexandra

Dubčeka nebolo napriek jeho popularite v scenári revolúcie priradené miesto. Rola protagonistov bola určená iným. V jednom zo svojich prvých prejavov k ľudu Havel povedal: „Dvacet let tvrdili

oficiální propaganda, že jsem nepřítel socialismu, že chci obnovit kapitalismus, že jsem ve službách světového imperialismu, od něhož přijímám tučné výslužky, že chci být majitelem různých podniků. Žádné gigantické zdražování nebo dokonce nezaměstnanost, jak to panikáři systematicky šíří, nic takového nepřipravujeme. ... Již nikdy do žádného paktu nepůjdeme.“ Čoskoro sa ukázalo, že podnikársky politik na Pražskom hrade nehovoril pravdu, ale kto si už na to spomenie? Havlovi pochybnú ponovembrovú časť oblepil falošnou pozlátkou najvyššieho amerického vyznamenania prezident George Bush a domáci kultúri dizajnéri mu v médiách postavili nehnúci pomník.

■ ZASKOČENÍ ZMENAMI

Zdivili sme. Po nežnom prevrate sa kriminalita stala natoľko bežnou súčasťou nášho života, že si bez nej nevieme predstaviť nijaké televízne správy. Inou vymoženosťou sa stala divoká privatizácia. Vznikla kasta miliónárov, zástupy nezamestnaných, masy bezdomovcov, chudobných a odvrhnutých. Od novembra 1989 prešla naša spoločnosť prudkými zmenami. Pokojne by sme ich mohli nazvať aj revolučnými, aj keď samotný pojem revolúcia v tomto prípade nevystihuje klasický revolučný model náhleho násilného zvratu.

Vďaka novembri, navzdory nesúhlasu „novembrových hrdinov“ získali Slováci vlastný štát. Bol to nemalý zisk v správnom historickom okamihu. Čo prišlo po tom, všetky nádeje a sklamanie patria do arzenálu očakávaní

a eufórie, akú sprevádza každá zásadná spoločenská zmena. Ideály davu štrngajúceho kľúčmi sa nenaplnili. Dravý kapitalizmus, o ktorom sa na tribunách nehovorilo, väčšinu národa zastihol nepripravený na tvrdú realitu nastávajúceho života. Rýchlo a bez morálnych škrupúl sa zorientovala iba desaťpercentná menšina, ktorá si rozdelila spoločné bohatstvo.

■ KONZUMNÝ SKOK

Celkovo sa náš obzor rozrástol o nové nepoznané veci, o reálne fyzické i národné bezdomovstvo, o slobodu kričať do sveta hocjaké nezmysly a urážky, o slobodu cestovať, o možnosť kupovať si luxusný tovar, o možnosť konzumovať ustrice a lososa namiesto socialistickeho vianočného kapra. Na mandarínky a banány nestojíme v rade ako za oných čias, môžeme si kupovať 3D televízory a autá všetkých svetových značiek. Pravda, ak na ne máme. Potešiteľné je, že aj vtedy, aj dnes nás cena pollitra najlacnejšieho piva vyjde na osem minút práce. V priere mi si žijeme materiálne lepšie – duchovne sotva. Podľa pravcového ekonóma B. Friedmana faktor rastu životnej úrovne na správanie ľudí nie je v spoločnosti prvoradý. Rozhodujúci je pohľad ľudí na vlastnú situáciu, aký majú pocit z aktuálneho vývoja. A ten pocit, priznajme si, nie je v súčasnosti dobrý.

Názory na otázky, čo nám dal a čo nám vzal November 1989 sa rôznia. Nostalgia za minulosťou, o ktorej zľahčujúco píše médiá, nie je podstatou nášho dnešného bytia. Je to pojem bez obsahu. Zamýšľať sa nad tým, čo bolo včera, nemá zmysel najmä pre mladých, ktorí nezažili včerajšok a nezažili ani November 1989 ako ich predchodcovia, preto ich porovnanie nezaujímajú. Nevedia nič o tom, ako sa skončila slávna študentská revolúcia, že ju rýchlo vylúčili zo svojej hry šikovnejší politickí konštruktéri Veľkej nežnej, že spievajú na tému Sľúbili sme si lásku a Právka zvíťazí zostali iba nenaplneným ideálom rojokov a romantikov. Zľahla sa po nich zem. Revolúcia či prevrat je minulosťou. Zabudnime.

V Košiciach si Matica slovenská pripomenula oslobodenie od Uhorska Zásluhy slovenských legionárov v boji za slobodu

Marián GEŠPER – Foto: archív SNN

Slováci prispeli k vzniku Československej republiky skutočne zásadným spôsobom, pričom jednu z rozhodujúcich úloh zohrali práve dobrovoľníci v česko-slovenských légiách. Ich hlavný organizátor a iniciátor nebol nikto iný než generál Milan Rastislav Štefánik. Práve prínos Slovákov do budovania česko-slovenských légií v zahraničí, medzi ktorými boli aj viacerí budúci matičiari, sa Matica slovenská rozhodla pripomenúť putovným podujatím.

V Košiciach na Hlavnej ulici 28. októbra 2018 spomienková štafeta akcií odštartovala pri tabuli venovanej česko-slovenským legionárom, ktorí 29. decembra 1918 obsadili Košice a začlenili ich do česko-slovenského štátu. Dobovú atmosféru dokresľovali mladí matičiari, ktorí v historických uniformách a s vlajkami 1848 a 1918 držali čestnú stráž.

■ PROGRAMOVÉ ZASTÁVKY

Na košické pomery početný sprievod prešiel Hlavnou ulicou a zastavil sa aj pri buste predsedu SNR 1848 J. M. Hurbana a pri reliéfe M. I. Kutuzova, kde si účastníci pripomenuli symbolicky najpočetnejšie legionárske vojsko v Rusku 1914 – 1920. Potom sprievod pokračoval k buste a tabuli Ludovíta Štúra a Jonáša Záborského. Druhá časť programu vrcholila v sále Slovenského technického múzea, kde bola pripravená prednáška o pohnutých udalostiach prvej svetovej vojny a oslobodenia od Uhorska. Prednášku sprevádzalo vystúpenie matičných folklórnych skupín, Orchestra Vychodňarov, ale aj divadelná scéna venovaná Janovi Jesenskému, legionárom a M. R. Štefánikovi. Vďaka organizačnému vkladu D MS v Košiciach a mladých matičiarov podujatie v tento historický deň v meste rezonovalo. Zúčastnili sa na ňom predstavitelia ÚC Košice, SZPB a Rusínskej obrody na Sloven-

Atmosféra na Hlavnej ulici východoslovenskej metropoly pred začiatkom spomienkovej štafety na pôsobenie česko-slovenských legionárov, v radoch ktorých statočne bojovali aj slovenskí dobrovoľníci.

sku a matičiari nielen z Košíc, ale aj z Michaloviec, zo Spiša, z Vranova a z Prešova.

■ LEGIONÁRSKE FORMÁCIE

Samotnou kolískou česko-slovenského zahraničného vojska bola Paríž, kde 31. augusta 1914 v rámci francúzskej Cudzineckej légie vznikla Rota Nazdar. Na druhej strane Európy takmer v rovnakom čase sa v Kyjeve sformovala v Ruskej ríši Česká družina. Napriek názvu zakladali ju aj Slováci, medzi nimi bratia Jozef a Ján Országozci i niekoľko ďalších slovenských národovcov pôsobiach v Rusku.

Situácia sa komplikovala tým, že jej príslušníkmi mohli byť iba Česi

a Slováci s ruským občianstvom. V nejednom prípade museli „družinici“ prijímať českých a slovenských prebehlíkov s rakúsko-uhorským občianstvom iba tajne a vydávali ich za ruských štátnych občanov. Družinu nenasadzovali ako kompaktný útvar, ale po rotách na nebezpečné výzvedné misie. Ich úspešné nasadenie viedlo 2. februára 1916 k vzniku prvého česko-slovenského streleckého pluku a 19. mája 1916 česko-slovenskej streleckej brigády.

■ ODVÁŽNI NÁRODOVCI

Obmedzenia na nábor nových členov brigády stále platili tak v carskom období, ale aj po februárovej revolúcii 1917, keď už bola pri moci

Dočasná vláda na čele A. F. Kerenským. Až po slávnej bitke pri Zborove 1. až 2. júla 1917 padli posledné prekážky na nábor zajatcov českej a slovenskej národnosti, čo vrcholilo 9. októbra 1917 vytvorením česko-slovenského zboru v Rusku.

Medzi odvážnych slovenských národovcov, ktorí organizovali légie v Rusku na rôznych vyšších, ale aj radových pozíciách, patrili: Milan Rastislav Štefánik, Jozef Gregor Tajovský, Vladimír Daxner, Janko Jesenský, Mikuláš Gacek, Ferdinand Klátik, Matej Miškóci, Gustáv Čipka (zahynul 1918), Vladimír Hurban, Emil Geryk, Ivan Markovič, Martin Orišek, Rudolf Viest, Ferdinand Čatloš, Ján Janček, Ignác Bôcik, Ján Kvačala, Dušan Hatala (padol 1918), Štefan Fajnor (padol 1918), Dušan Kardoš (padol 1916) Ludovít Tomaška, Štefan Mihal, Pavel Topolný, Daniel Izák, Rudolf Slabej, Michal Širica, Jozef Klempa a mnohí ďalší. Aj keď najpočetnejšie česko-slovenské vojsko pôsobilo v Rusku, Slováci sa zapojili do zahraničného odboja aj v ďalších krajinách.

Diplomatické aktivity M. R. Štefánika v Taliansku viedli 21. apríla 1918 k uzavretiu zmluvy o zriadení samostatného česko-slovenského vojska v tejto krajine s talianskym ministerským predsedom V. E. Orlandom, čo sa rovnalo prvému faktickému uznaniu nového štátu. Zo Slovákov treba vyzdvihnúť Rudolfa Gábriša, Augustína Malára, Jána Papánka, Jána Žiaka a mnohých

ďalších. Armádny zbor v Taliansku mal takmer dvadsaťtisíc príslušníkov.

■ STATOČNÍ V BOJI

Vo Francúzku sa už spomínaná Rota Nazdar dostala v roku 1915 do povestného „mlynčeka na mäso“ pri smutnej slávnom Arrase. Vyše štyridsať jej príslušníkov padlo, ďalších sto bolo zranených, čím pôvodne tristočlenná rota prestala existovať. Po štyroch rokoch bojov zostalo z nej len dvadsaťdeväť legionárov. Keďže na západnom fronte nebojovali rakúsko-uhorské jednotky, nemohli sa tam česko-slovenské jednotky regrutovať z českých a zo slovenských zajatcov. Plány organizovať presuny česko-slovenských jednotiek z Ruska sa nikdy v úplnosti nespĺnili a koncom roka 1917 a začiatkom roka 1918 ich bolo v dvoch transportoch len okolo tisícosemdesiat legionárov. Tieto jednotky boli posilnené o ďalších dvetisíc-tristo dobrovoľníkov z USA, medzi ktorými bola takmer polovica Slovákov.

■ DOPLŇOVANIE VOJSKA

Česko-slovenské vojsko vo Francúzku sa doplňovalo aj z radov českých a slovenských zajatcov a dobrovoľníkov, ktorí prebehli a pridali sa do boja proti Rakúsko-Uhorsku ešte v roku 1914 až 1915 v Srbsku alebo tam padli do zajatia a neskôr sa zapojili do légií. Určitý počet Slovákov a Čechov sa iniciatívou M. R. Štefánika pridali do legionárskych radov aj zo zajatcov v Rumunsku. Ani v prípade legionárov vo Francúzku napriek pokročilému roku 1918 nebolo ich nasadenie iba symbolické. Museli zvliesť krvavé boje najmä pri Vouziers a najmä v Chastres.

Musíme oceniť všetkých slovenských dobrovoľníkov, ktorí s nebezpečnými vyhlídkami riskovali svoje životy na európskom i sibírskom bojisku a výrazne sa zaslúžili o záchranu slovenského národa pred úplnou asimiláciou v hodine dvanástej.

Obdivuhodný sumár výsledkov Slovenska v časoch prvej republiky, I. časť

Nestratili sme sa v diplomacii, politike ani v ekonomike

Ján ČOMAJ – Foto: internet

Každé porovnanie v niečom kríva, aj preto sa neodvažujem klásť vedľa seba dvadsať rokov prvej Československej republiky a takmer tri desaťročia od Novembra 1989 či štvrtstoročie našej samostatnosti. Priznávam, že aj trochu z obáv, ako by to pre nás súčasníkov dopadlo. Jedno je však isté, nezaujato a ideologicky nedeformovaná história nám to potvrdzuje: Od prvých dní vlastného štátu Čechov a Slovákov sa hospodársky a spoločenský život Slovenska prekvapivo rýchlo rozvíjal a ČSR patrila k desiatim najrozvinutejším krajinám Európy.

Dynamika modernizácie Slovenska pokračovala aj napriek svetovej hospodárskej kríze, hoci zalomovala najmä slovenskou časťou republiky (demontáž fabrik a ich prevoz do Česka, nezamestnanosť, vysťahovalectvo). Sté výročie vzniku spoločného štátu sme si nedávno dôstojne pripomenuli. Za pozornosť stojí aj storočnica našich začiatkov.

Národy oslavovali koniec prvej svetovej vojny, ale mladý štát nezačínal svoj život v mieri. Poľsko sa usilovalo zabráť časť Ostravska a Těšínska – už v prvých týždňoch republiky zahynulo v bojoch o toto územie päťdesiatpäť vojakov formujúcej sa česko-slovenskej armády. Oveľa ťažšie boje boli na juhu Slovenska. Maďarské vojská ani koncom roka 1918 neopustili Bratislavu a juh Slovenska. Museli sme ich vyhnúť silou. Vzápätí k nám vtrhli maďarské červené gardy a na východe prenikli až do Prešova.

KUNOVE HORDY

To nebol útok, to bola skutočná okupácia. Navyše k nám nevrhla legálna maďarská armáda, ale zdvižené vojsko boľševického rebela Bélu Kuna. Väčšina jeho bojovníkov sa práve vracala z krvavých bitiek v rozvrátenom Rusku, v ktorých doslova stratili ľudské správanie. Bol to brutálny teror bez akýchkoľvek civilizovaných pravidiel, v prvých mesiacoch dokonca politicky podporovaný najvyššími orgánmi Maďarska. Vytyčenie nových hraníc víťaznými veľmocami Maďari označili za smrť maďarskej národnej integrity, pričom pod týmto slovným spojením mali na mysli tento aj všetky porobené národy Uhorska, teda i Slovákov – v ich ponímaní to všetko bol „maďarský národ“. Tento hrozný a v podstate aj tragický sebaklam ich strašil ešte dlho po prehratej svetovej vojne! Prezident Mihály Károlyi na protest proti odtrhnutiu Slovenska, Sedmohradska a Zakarpatskej Ukrajiny abdikoval a moc odovzdal ozbrojenej zberbe – revolučným gardám Bélu Kuna. Vtedajšia osobnosť slovenskej politiky Ivan Dérier v tom

Akosi sa pozabúda na skutočnosť, že k prvej republike patrili aj rozsiahle oblasti Zakarpatskej Ukrajiny či Podkarpatskej Rusi s významným surovinovým potenciálom...

čase napísal: „Károlyimu bolo milšie zboľševizované Maďarsko ako Maďarsko demokratické, ale zmenšené.“

TISÍCE OBETÍ

Demokracia v Maďarsku padla na takmer jedno storočie, lebo si maďarský predstaviteľ vytyčil s demokraciou nezlučiteľný a po prvej svetovej vojne už aj neuskutočniteľný cieľ – anexiu iných národov. V bojoch proti maďarským vládnym vojskám a vzápätí Kunovým gardám padlo dvetisícsto vojakov novovznikajúcej česko-slovenskej armády. Prežili hrôzy svetovej vojny, prešli krvavými bitkami v Srbsku, Taliansku, Rusku – a zahynuli doma...

Podľa rozhodnutia svetových veľmocí súčasťou Česko-Slovenska sa stalo aj územie Podkarpatskej Rusi, kde v tom čase žilo šesťstotisíc oby-

vatelov, prevažne Rusínov. Aj tu sa na odpor postavili maďarské vojská. Po dvoch mesiacoch bojov sa ich v januári 1919 našim jednotkám podarilo z územia vytlačiť. Velil im generál Šnejdárk, ktorý sa po organizačnom členení novej česko-slovenskej armády stal veliteľom vojsk na Slovensku.

Na tieto hrdinstvá i tragédie sa, žiaľ, zabúda. V úmernej miere ich nepripomínajú ani naše múzea a kroniky miest a obcí, aj keď sú to historicky dôležité stupne vývoja slovenskej štátnosti a závažný faktor národného povedomia.

ČESKÁ SPRÁVA

Aby štát mohol od prvej chvíle fungovať, musel urýchlene prevziať a podľa svojich predstáv a potrieb prebudovať štátnu a obecnú administra-

tívu. Na to sme na Slovensku nemali ľudí – uhorská správa na takéto miesta Slovákov nepúšťala. Urýchlene k nám muselo prísť množstvo Čechov aj z Rakúska (veľkú časť rakúskej štátnej administratívy tvorili za monarchie Česi). Veľa mladých a ambiciózných ľudí to pochopilo ako potrebnú službu pre náš spoločný štát a zároveň príležitosť pre odborný rast a služobný postup. Bolo však medzi nimi aj veľa karieristov, ako to v takýchto prípadoch už býva. Tí „Rakúšania“ si so sebou priniesli cisársko-kráľovskú úradnícku nadradenosť, karieristi zase zlý vzťah k ľuďom, takže vtedajšia slovenská žurnalistika mohla naše úrady charakterizovať najčastejšou vetou, ktorá odznela na konci návštevy slovenského človečička v úrade, alebo poslednou vetou v písomnej odpovedi na žiadosť drobného občana: Nelze vyhověti!

ZLOŽITÁ SITUÁCIA

Keď sa už definitívne prevzala štátna moc – najkomplicovanejšie to bolo na východnom Slovensku a v Bratislave – pred republikou stálo obrovské množstvo problémov, a dnes treba s úctou konštatovať, ako rýchlo ich vedúce osobnosti štátu a samospráv zvládli.

Napočudovanie, najdlhšie trvalo zavedenie novej meny. Až do roka 1926 sa platilo rakúskymi bankovkami, okolkovanými novým štátnym znakom. Spomeňme aspoň niekoľko príkladov z nekonečného množstva úloh, ktoré po vzniku republiky stáli pred jej politickými, ekonomickými, ústavnoprávnymi, justičnými, kultúrne-vzdelávacími, administratívno-správnymi, bezpečnostnými, sociálno-zdravotnými, dopravnými, komunikačnými a samosprávnymi orgánmi.

Neočakávane zložitá sa ukázala situácia na poštách a železnici. Niekoľko tisíc maďarských odborníkov na rozličných stupňoch riadenia dopravy a spojov na Slovensku koncom roka 1918 opustilo svoje miesta a zväčša aj nový štát. Napríklad pošta v Bratislave koncom roka 1910 a v prvých

dňoch roka 1919 vlastne skolabovala. Štát však okamžite zorganizoval odborné kurzy pre výpravcov a dispečerov železníc a pre úradníkov pošt. Nebola to jednoduchá úloha. Vtedajší náčelníci staníc a výpravcovia, vedúci pošt a zamestnanci spojov museli napríklad dokonale ovládať morzeovku a prácu s telegrafom – to bol základný, najspofahlivejší a najrýchlejší spôsob spojenia. Zároveň v Košiciach vznikla jednoročná odborná škola pre vedúcich pracovníkov pošt a prednostov poštových úradov (poštmajstrov), ktorá už od roka 1919 prijímala záujemcov na nadstavbové štúdium po maturite. Pamätníci tých čias spomínali, že zvládnutie pošty a železnice po masovom a demonštratívnom odchode maďarských odborníkov bol doslova zázrak.

SLOVENSKÁ VITALITA

Slovensko sa od prvých chvíľ Československej republiky prejavilo ako mladý, chytivý a životaschopný partner. Aj keď vo vedení štátu chýbala prakticky od jeho zrodu zakladajúca osobnosť – generál PhDr. Milan Rastislav Štefánik, Rytier francúzskej Čestnej légie, nestratili sme sa ani v politike, ani v diplomacii, ani v ekonomike. Iba s trpkosťou môžeme konštatovať, že niektorým našim predstaviteľom vo vedení štátu, osobitne Milanovi Hodžovi a Vavrovi Šrobárovi, chýbalo viac slovenského sebavedomia. Naopak, ekonomické premeny na Slovensku, prudký rozvoj školstva a vedy, zásadná zmena slovenského vidieka boli aj vo svetových porovnaníach priam zázrakom. Slováci a Slovensko od prvých chvíľ slobodného Česko-Slovenska prejavili talent, chuť a odvahu. Napriek nenaplneným vlastným predstavám a nesplneným českým sľubom, napriek tomu, že sľúbenú autonómiu nám Praha dala až o dvadsať rokov, vďaka takým osobnostiam slovenskej politiky, akými boli Andrej Hlinka, Martin Rázus a veľa ďalších, vďaka odvážnym a múdrym ekonómom, vedcom a podnikateľom bolo tých dvadsať rokov jestvovania prvej Československej republiky zátrakom. Nezabudnime pripomenúť, že od konca dvadsiatich rokov do polovice tridsiatich rokov zúrila vo svete dovtedy najväčšia ekonomická kríza, ktorá zabrzdila mnohé skvelé projekty a vyhnala z krajiny ďalších zhruba stotisíc vystaňovalcov.

Bolo to pre Slovensko, napriek všetkému, veľké obdobie. Preukázali sme životaschopnosť, talent a už aj vzdelanie. Vstúpili sme z feudálnej zaostalosti a biedy do moderného sveta.

Pokračovanie nabudúce

Obnovia slovenské vojnové pamätníky a cintoríny v Lipovci a L'ove

Kto zapáli sviečky našim vojakom

Text a foto: Michal SITNIK

V priebehu rokov 1941 – 1943 vyrástlo na území bývalého Poľska a ZSSR viacero vojenských cintorínov či pietnych miest Slovenskej armády. Po roku 1945 boli zničené. S dvoma výnimkami. Okrem vojnového pomníka v Lipovci z roku 1941 sa na území bývalého Sovietskeho zväzu zachoval aj pomník v L'ove, o ktorom sa donedávna nič nevedelo.

V lete v roku 2016 pri príležitosti sedemdesiateho piateho výročia bitky pri Lipovci vo Vinnickej oblasti centrálnej Ukrajiny sa O. Z. Múzeu ozbrojených zložiek SR 1939 – 1945 Partizánske v spolupráci s ukrajinskými partnermi podarilo obnoviť šesťmetrový monument – pomník slovenským vojakom, ktorý tu stojí nepretržite od roka 1941. Obnova sa mohla podať len vďaka vyzbieraníu potrebnej sumy, ktorá bola vtedy tritisícpäťsto eur...

Na slávnostné odhalenie cestovala do Lipovca štyridsaťčlenná skupina fanúšikov slovenských vojnových dejín. Na tento rok v O. Z. plánovali ďalšiu fázu obnovy tohto pietneho miesta, konkrétne rekonštrukciu časti pôvodných hrobových miest slovenských vojakov, čo je okolo deväťdesiat hrobov. Formu rekonštrukcie dohodli pri osobnej návšteve zástupcov Múzeu ozbrojených zložiek v júni 2018 priamo v Lipovci.

Objav pamätníka sedemnástim padlým slovenským vojakom na cintoríne v L'ove

V letných mesiacoch po zaslaní finančnej zálohy ukrajinská stavebná firma začala na dohodnutéj obnove pracovať. Žiaľ, ako členovia spomínaného

O. Z. zistili, už v roku 2016 štátne inštitúcie Slovenskej republiky neprevádzajú o záchranu pietnych objektov zložených so slovenskými vojakmi na

území Ukrajiny nijaký záujem. Komunikácia od roku 2016 s nimi nevedla k nijakému výsledku, a preto od orgánov SR nemôžu v súčasnosti očakávať finančnú, ba ani morálnu podporu. Neprijemným prekvapením bola aj informácia miestnych obyvateľov, že pracovníci ambasády SR v Kyjeve dali pred niekoľkými rokmi z pomníka demontovať tabule s menami padlých Slovákov a viac ich sem nevrátili. Preto sú pri obnove týchto pietnych miest odkázaní výlučne na súkromné zdroje. Náklady na obnovu prvej časti cintorína, spracované ukrajinskou stavebnou firmou, sú štyritisícdeväťsto eur. Zahrňujú vyčistenie terénu, vybudovanie chodníkov a obnovu hrobových miest. K tomu však pristupuje aj ďalšia veľká položka – vyhotovenie liatinových krížov, ktoré by boli dôstojnou replikou pôvodných vojenských krížov. Cena jedného je deväťdesiat eur. V prípade deväťdesiatich krížov je to dovedna osemtisíc eur. V každom prípade, množstvo krížov, ktoré budeme môcť dať vyrobiť, sa bude odvíjať od vyzbieranej sumy. Podporu môžete poukázať na účet: SK77 110 0000 00029 40 02 20 73 Tatra Banka.

Na l'ovskom mestskom cintoríne na Janovskej ulici pochovali v roku 1941 sedemnástich slovenských vojakov. Prvou a poslednou štátnou návštevou na tomto cintoríne bola delegácia prvej Slovenskej republiky na čele s prezidentom J. Tisom a ministrom národnej

obrany gen. F. Čatlošom v novembri 1941. Na betónovom dvojkříži bol nápis: „Za Boha život, za národ slobodu.“ Pod ním: „Obetami k víťazstvu. Tu ležia hrdinovia Slovenskej armády, ktorí zomreli vo vojne, keď išlo o zaistenie slovenskej samostatnosti a slobody.“

Až donedávna sa o ňom na Slovensku prakticky nič nevedelo. Historici predpokladali, že podobne ako väčšina ostatných slovenských vojnových pomníkov bol zničený. Pre Slovensko ho objavila až skupina účastníkov výpravy do Lipovca v júli 2016. S cieľom záchranu tejto jedinečnej historickej pamiatky vykonali jeho zástupcovia v júni 2018 cestu do L'ova, kde s kompetentnými osobami predbežne dohodli renováciu tohto pomníka. V septembri 2018 sme dostali od l'ovskej firmy cenovú ponuku. Náklady na celkovú renováciu pomníka vrátane nápisov, vyčistenia a odvodnenia tesného okolia sú vyčíslené na dvetisícšesťdesiat eur.

Ako zaujímavosť treba uviesť, že na tomto cintoríne majú svoje pomníky popri Ukrajincoch a Poliakoch aj Taliani či Maďari. Niekoľko vojakov maďarskej horthyovskej armády tu má vybudovaný nový pomník z čierneho mramoru, na ktorý každoročne kladú vence predstavitelia Maďarskej republiky. Aj naši slovenskí vojaci, ktorí tu obetovali životy, si zaslužia, aby sa na nich pamätalo a na ich hroboch niekto z času na čas zapálil aspoň skromnú sviečku.

Projekt verejnoprávnej RTVS Najväčší Slovák vyvolal vášnivé diskusie Skutočne hľadáme najväčšieho Slováka?

Alexander GOCZ – Foto: archív

Verejnoprávna RTVS pravidelne vyvoláva od príchodu Jaroslava Rezníka na post generálneho riaditeľa rôzne mediálne vášne. Je pravda, že vo väčšine prípadov stoja za kauzami tie sily, ktorým apriórne prekáža súčasná vládna koalícia. No búrlivý spoločenský ohlas, ktorý vzbudil pripravovaný televízny projekt Najväčší Slovák, má širšie spoločenské súvislosti.

Projekt RTVS Najväčší Slovák sa začína vo štvrtok prvého novembra prvou fázou. Verejnosť môže do 20. decembra prostredníctvom esemesiek nominovať osobnosti histórie či súčasnosti, o ktorých si myslí, že boli alebo sú veľikmi svojej doby. Toľko stručná agentúrna správa. Za ňou sa však skrýva celý rad rozhorčených novinových článkov, ba dokonca aj trestné stíhanie.

POŽIČANÉ OD BBC

Najväčší Slovák je licencovaným formátom BBC. Vo Veľkej Británii ho pod názvom „The Great Britons“ spustila ich verejnoprávna televízia začiatkom roka 2002. Rozhlas a televízia Slovenska štartuje so svojím ťažiskovým projektom od prvého novembra 2018. Celonárodnú anketu, ktorá vyvrcholí prvého mája budúceho roka, predstavila RTVS 23. októbra 2018 počas tlačovej konferencie na Bratislavskom hrade, kde si prítomní novinári mohli ako prví vybrať „svojho“ Najväčšieho Slováka. Víťazom hlasovania slovenských novinárov sa stal Milan Rastislav Štefánik.

„Slovenská spoločnosť je už natoľko vyspelá, že dokáže na úrovni debatovať o svojej histórii a veľkých osobnostiach s ňou spojených, o ich pozitívnych, ale aj negatívnych strán-

kach. Úlohou verejnoprávneho média je takéto diskusie otvárať na širokej platforme,“ myslí si generálny riaditeľ RTVS Jaroslav Rezník. Účastníkom hlasovania v nominačnej fáze sa stáva každý, kto pošle na príslušné telefónne číslo esemesku v tvare Meno (medzera) Priezvisko nominovanej osobnosti. Zo všetkých mien sa vytvorí poradie podľa počtu získaných hlasov, z ktorých prvých sto predstaví RTVS počas nominačného večera začiatkom budúceho roka na Jednotke. Finálnu desiatku sa diváci dozvedia v abecednom poradí a v tej chvíli projekt Najväčší Slovák vstúpi do svojej druhej – hlasovacej fázy. Budúročnú hlasovaciu fázu bude sprevádzať desiatka večerov. Jednotka ich uvedie od 20. februára do 24. apríla 2019. Večery budú venované jednej osobnosti z top desiatky. Každá z nich bude mať svojho obhajcu z radov verejne známych ľudí z rôznych oblastí. Tvrdenia obhajcov budú počas večera dokresľovať dokumentárne zábery, tie potom budú potvrďovať alebo vyvráti odborný garant a nasledovať bude odborná moderovaná diskusia.

ROZPORNÁ UPÚTAVKA

Vojnový zločinec alebo mučeník? Táto otázka zaznela v upútavke nového programu RTVS Najväčší Slovák, v ktorej sa objavil prezident prvého sloven-

ského štátu Jozef Tiso. Krátke video, ktorým RTVS promovala nový formát, sa okamžite po uvedení stalo terčom kritiky. Židovská humanitárna organizácia B'nai B'rith – Tolerancia sa obrátila listom na generálneho riaditeľa RTVS Jaroslava Rezníka a žiadala stiahnutie upútavky, ktorá sa podľa nich pohybovala na hranici propagácie fašizmu.

„Vytváranie platformy na diskusiu o kladných a záporných vlastnostiach osobností slovenskej histórie je neprijateľné podsúvaním titulku, že Jozef Tiso bol mučeníkom,“ vyhlásil prezident organizácie Peter Werner. Pridali sa aj ďalší. Rozhorčenie nad kontroverzným videom vyjadrilo Dokumentačné stredisko holokaustu aj kresťanská organizácia ICEJ. Na základe trestného oznámenia začala spomínanú upútavku preverovať prokuratúra, ktorá zisťuje, či sa verejnoprávne médium nedopustilo propagácie fašizmu.

„Na Slovensku žili a žijú stovky zaujímavých ľudí, o ktorých by sme sa mali začať rozprávať a mrzelo by ma, keby to osoba Jozefa Tisa prekryla. Neznamená to však, že vyradením z projektu Najväčší Slovák by sa mal vyradiť aj z kvalifikovanej a odbornej verejnej debaty o jeho osobe,“ poznamenal k danej kauze producent projektu Najväčší Slovák Peter Nůñez.

Generálny riaditeľ RTVS Jaroslav REZNÍK ml. má opäť na stole „horúcu kašu“, ktorú predstavuje nový formát „hľadania“ najväčšieho Slováka.

RTVS pri tejto príležitosti zverejnila na svojom webe štatút SMS hlasovania. Po dohode a porade s BBC do štatútu zahrnula podmienku, že v rámci hlasovania nebude možné nominovať osobu, ktorá bola právoplatne odsúdená za vojnové zločiny, zločiny voči ľudskosti, vraždu alebo vlastizradu a nebola rehabilitovaná.

KOHO VYBERÚ?

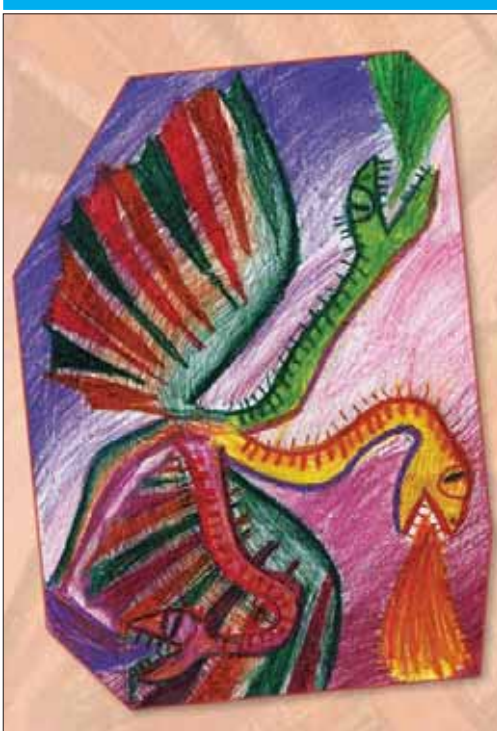
„Po diskusii, ktorá sa rozpútala okolo jednej konkrétnej upútavky, sme nadobudli presvedčenie, že začalo dochádzať k odklonu od podstaty projektu, ktorým je slobodná diskusia o celej našej histórii a aj o kontroverzných osobách s ňou spojených. Nastavili sme preto pravidlá ešte pred spustením samotného hlasovania, aby sa už počas nominačnej fázy predišlo akýmkoľvek nezrovnalostiam a nedorozumeniam,“ poznamenal generálny riaditeľ RTVS

Jaroslav Rezník s tým, že hoci Jozef Tiso nebude súčasťou hlasovania, neznamená to, že RTVS nebude naďalej podporovať vyváženú, slobodnú a polemickú diskusiu aj o období prvej Slovenskej republiky a o jej predstaviteľoch.

„Naďalej platí to, čo sme avizovali, že chceme priniesť odbornú a racionálnu debatu o našej histórii do hlavného vysielacieho času,“ oznámil Jaroslav Rezník. No dŕin bol už vypustený z flaše a najnovšie sa bulvárne noviny ozvali, že problematická bude aj nominácia nášho ľudového hrdinu zbojníka Jurka Jánošíka. Podľa dobových prameňov bol vraj spájaný s vraždou farára z Domaniže. Skrátka, ako už býva na Slovensku zvykom, istá časť intelektuálov s nevysvetliteľnou fobiou voči všetkému slovenskému, teda aj voči našej histórii, dá o sebe určite vedieť. Mimochodom, v Anglicku vyhral anketu Winston Churchill...

Dračie pestvá a iné slovné čarodejstvá Lubany Holeštiakovej Pre deti s výtvarným cítením a talentom

KNIHA TÝŽDŇA

Nová kniha pre deti od mladučkej výtvarníčky, ktorú vydalo Vydavateľstvo VZLET, prináša polstovku kresieb prevažne s dračou tematikou, takou blízkou práve najmenším čitateľom. Každý výtvarný motív dotvára vtipná osemveršová básnička v pozoruhodne zvládnuť grafickej realizácii.

Kresby ešte len deväťročnej autorky z Čadce sa popri nápaditosti, originalite vlastného štýlu vyznačujú rozmanitosťou a živou fantáziou. Dielko, ktoré už ponúkajú všetky väčšie knižkupectvá, je plné nespútanej energie. Dokonca si deti môžu nakresliť svojho draka i napísať básničku priamo do knihy. Malé prekvapenia nájdú v knižke aj šachoví fanúšikovia. Táto knižka sa zapísala nielen do knihy rekordov a zaujímavosti v českom Pelhřimove, ale hneď dvoma rekordmi do knihy Slovenských rekordov, ktorá ich uvádza nasledovne: „Lubana rada maľuje a kreslí už od svojich troch rokov. Sú to jej najlepší kamaráti. A práve na Svetový deň knihy jej v tomto roku vyšla nádherná plnofarebná kniha v pevnej knižnej väzbe pod názvom Dračie pestvá a iné čarodejstvá. Kvalitné knižné spracovanie, príjemná kombinácia farieb a obrazov, pútavé a pohodové básničky si už teraz, a nielen na Slovensku, našli množstvo čitateľov. Lubana sa zároveň stala držiteľkou dvoch slovenských rekordov ako najmladšia knižná výtvarníčka a najmladšia autorka knihy. V druhom prípade zlepšila rekord o dva roky, lebo jeho držiteľom bol 11-ročný Trenčan a predtým 13-ročná Bratislavčanka. Autorka knihu ilustrovala a bola aj tvorcom námetov básní. Lubana Holeštiaková dostala za svoju snahu certifikáty z Knihy slovenských rekordov. Želáme jej do ďalšej tvorby veľa úspechov a invencie.“ Partnerom vydania tejto pozoruhodnej knižky sa stali aj Slovenské národné noviny. V každom prípade si knižka ľahko našla cestu k detskému čitateľovi, keďže rozumie detskému autorovi so zjavným výtvarným talentom.

(red)

MEDAILÓN

Tak ako kráčali dejiny, tak vietor hospodárskych kríz či víchor vojen rozvíjali Slovákov po celom svete. Niekde vytvorili malé spoločenstvá, inde zasa silné krajské enklávy. Ale všade sa medzi našincami stále znova objavovali ľudia slova. Ved' išlo o Slovákov, nie? Básnici a prozaici, poetky a spisovateľky. Medzi významných slovenských básnikov žijúcich mimo Slovenska patrí nesporne aj Juraj DOLNOZEMSKÝ.

Básnik z Dolnej zeme

Juraj Dolnozemský, vlastným menom Juraj Antal, sa narodil 14. novembra 1928 v Slovenskom Komlóši v Maďarsku, kde absolvoval aj základnú školu. Po štyroch triedach meštianskej školy študoval na evanjelickom lýceu v Orosháze, štúdium však nedokončil. Prešiel viacerými zamestnaniami. Od poľnohospodárskeho robotníka, futbalového rozhodcu až po plavčíka. Bol predsedom miestnej organizácie Zväzu Slovákov v Slovenskom Komlóši, spolupracovníkom mesačníka Komlóšsky hlásnik a spoločne s Pavlom Samuelom a Júliusom Szabóom patrí k najstaršej slovenskej literárnej generácii v Maďarsku. Básne začal publikovať až na sklonku sedemdesiatych rokov (Ludové noviny, Náš kalendár, almanach Zrod, štvrtročník SME a i.). Knižne debutoval zbierkou Večerný dážď (1988). Nasledovala zbierka veršov Ťarcha páperia (1994), do ktorej zaradil okrem poézie aj niekoľko aforizmov. Časť z jeho literárneho diela sa nachádza v antológiách Chodníky (1984) a Čo nás spája (1994). Po dvoch spomínaných knihách napísal Juraj Dolnozemský aj ďalšie zbierky básní: November (1995), Doma (1998), Vernosť (2002). V okovách času a Zvuková knižnica (obe 2006). Svojou básnickou tvorbou vzdáva hold rodnému kraju, no najmä slovenčine, ktorej pomáha prežiť aj ako organizátor kultúrnych podujatí dolnozemskejších Slovákov. V týchto dňoch oslávil básnik a kultúrny pracovník Juraj Dolnozemský krásne jubileum – deväťdesiat rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Hneď po prečítaní názvu tejto mojej rozpravy bude určite niektorým prudko inteligentným čitateľom všetko jasné. Modernú silikónovú technológiu urýchlil vojenský výskum v druhej svetovej vojne a následne našla uplatnenie aj vo vesmírnej technológii. No a od kozmického výskumu k mimozemšťanom je už len krôčik. Priaznivcom alternatívnych, po novom konšpiračných teórií, bude tiež hneď jasné, čo chcel autor titulkom povedať. Silikónovú technológiu dodali Američanom mimozemšťania ako výmenu za svojich mimozemských pilotov, ktorých americká vláda držala zavretých na

Guantáname. Musím však sklamať jednu aj druhú partiu. Impulz, prečo vznikla táto humoreska, je niekde úplne inde. Niezeby som neuznával obrovský význam silikónu v súčas-

ny vznikli rôzne hviezdy a hviezdíčky, nad ktorými slintajú muži všetkých vekových kategórií vo všetkých zemepisných šírkach. Kedysi v šesťdesiatych rokoch,

sa zmenil na synonymum ladných až prebujnených ženských kriviek a v posledných rokoch aj úst, kde pery nadobúdajú milý kačací výraz. A nielen to. Nedávno som narazil na

budú pracovať od vidíš do nevidíš s prestávkami na umytie a dezinfekciu danej silikónovej „utešiteľky“. Hneď za touto dôležitou správou bol článok o tom, že asteroid Oumamua, teda v preklade Cestovateľ, ktorý vedcov a verejnosť šokoval svojím tvarom štyristo metrov dlhý uhorok, sa začína vzdľať od Zeme. Priaznivci UFO sú sklamaní, že zasa z mimozemského stretnutia nič nebude. Všetci sa predhávajú v hypotézach, prečo k tomu došlo. Ja mám tiež jednu. Dané planetárne teleso je podľa predbežných zistení z materiálu s vysokým obsahom kremíka, teda silícia. Keď mimozemšťania zistili, na čo začíname silikón používať, radšej zdrhli, kým je ešte čas...

Marek DANKO

Od silikónu až po stretnutia tretieho druhu

ných technológiách, ale čo tam po triviálnom praktickom živote. Silikón je významným fenoménom ľudskej kultúry. Čím bol kedysi pre Michelangela mramor, tým je pre dnešný šoubiznis silikón. Praxiteľes sa oháňal dlatom, aby vznikla Venuša z Miléty, ktorú dnes obdivuje zopár kultúrou postihnutých jedincov, no a plastický chirurg sa oháňa skalpelom a silikónom,

keď vzniklo slávne americké technologické centrum, dostalo názov Silicon Valley, teda doslova Kremíkové údolie. Dnešný konzument bulváru by bol schopný pod týmto názvom očakávať nejaké údolie plné rezortov, paliev a bazénov s tyrkysovou vodou, popri ktorých sa prechádzajú silikónové krásy. Skrátka, pôvodný názov prvku, ktorý v latinčine znamená kremeň,

správu, že u našich českých susedov, teda v Prahe, otvárajú erotické zariadenie, kde budú namiesto živých príslušníkov najstaršieho remesla k dispozícii silikónové figuríny. V článku sa píše „panny“, ale medzi nami, panstvo plastovej figuríny je vec viac ako diskutabilná. Konečne sa nebudú musieť prevádzkovatelia skrývať za termín „masážny salón“ a zamestnankyne

Pred sto pätnástimi rokmi sa narodil slovenský básnik, prekladateľ a lekár Andrej ŽARNOV

Prenasledovaný poeta v mlynici času

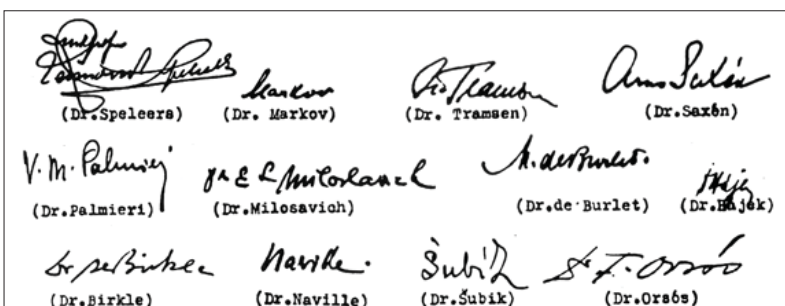
Maroš M. BANČEJ – Foto: archív

Dejiny sa zrkadlia v umení, najmä v literatúre, lebo ako vravel J. G. Tajovský: „Pamäť naša v slove je zakliata.“ Práve preto sa totalitné režimy snažili ovládnuť spisovateľov, nasadiť im chomút ideológie a tých, ktorí vzdorovali, vymazať z pamäti národa. To sa prihodilo aj významnému básnikovi katolíckej moderny, lekárovi a prekladateľovi Andrejovi ŽARNOVOVI.

Málokto z spisovateľov je štátnou mocou prenasledovaný za dielo a zároveň aj za vykonávanie civilného povolania. Andrej Žarnov si užil oboje. Za jeho básne ho prenasledovali mocenské orgány jednak v prvej ČSR a po roku 1948 aj komunisti. Zároveň ako patológ, ktorý sa zúčastnil na vyšetrovaní masakry v Katynskom lese, bol po roku 1945 pod silným tlakom tých kruhov, ktoré zatajovali fakt, že strojmi masakra boli kaťi vyslaní Stalinom.

■ CESTA K MEDICÍNE

Andrej Žarnov, vlastným menom František Šubík, sa narodil 19. novembra 1903 v Kuklove, kde vychodil základnú školu. Vyššie vzdelanie získaval v Skalici a Trnave a tu aj v roku 1923 zmaturoval. Po maturite študoval v Bratislave na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského, titul MUDr. získal v roku 1931. Vysokoškolské štúdiá prežil na katolíckom internáte Svoradov. Začal publikovať prvé odborné práce a 15. marca 1939 ho slovenská vláda vymenovala za profesora patologickej anatómie a prednostu Ústavu patologickej anatómie Lekárskej fakulty Slovenskej univerzity. Túto funkciu zastával do 30. júna 1945. V roku 1940 bol vymenovaný za člena Štátnej rady. V roku 1942 sa stal šéfom slovenského zdravotníctva, ktoré bolo vtedy iba sekciou Ministerstva vnútra. Koncom apríla 1943 sa Žarnov musel ako lekár zúčastniť na medzinárodnom vyšetrovaní masových hrobov v Katynskom lese. Išlo o brutálnu stalinskú likvidáciu tisícov poľských dôstojníkov a príslušníkov inteligencie, čo sa po celé nasledujúce polstoročie najpris-

Katynské exhumácie a podpisy patológov pod protokolom z obhládok mŕtvych dôstojníkov s faksimile podpisu MUDr. F. ŠUBÍKA.

nejšie tajilo a popieralo, Žarnov musel za svoju verejnú správu o týchto vojnových zločinoch niesť represívne následky po celý život. Práve preto, že bol svedkom otravných zistení, Žarnov otvorene vystihol pred sovietskym bolševizmom. Odvtedy jeho občianske osudy dostávali nebezpečný spád, od jesene 1944 priam hrozivý. Navyše, lekár a básnik odmietal SNP a neuznával londýnsku vládu. Zotrval na plat-

forme slovenskej štátnosti a reálne mu hrozil trest smrti.

■ ÚTEK Z TOTALITY

Andreja Žarnova po oslobodení uväznili. Po svojom prepustení z väzenia bol nútený prijať subalterné miesto patológa v Trnave, na ktorom zotrval až do svojej emigrácie. Vlastne pred komunistickou totalitou emigroval zo Slovenska dvakrát. Najprv v roku

1945, keď ho po niekoľkých mesiacoch deportovali naspäť do Bratislavy a zatkli, a potom definitívne v apríli 1952. V neskorých večerných hodinách spolu so svojou rodinou opustili vtedajšie bydlisko v Trnave a za krajne dramatických okolností na gumovom čne preplávali cez rieku Moravu do Rakúska. Najprv sa zdržiaval v Rakúsku (1952), neskôr v Nemecku (1952 – 1953). V roku 1953 definitívne odišiel do USA. Tu pôsobil v rokoch 1955 – 1963 ako lekár v Cronswille State Hospital, neskôr (1963 – 1974) v Harlem Valley State Hospital, Wingdale. V exile pôsobil vo viacerých krajanských inštitúciách a spolkoch. Bol členom Spolku slovenských spisovateľov, Slovenského ústavu, kultúrnej komisie Svetového kongresu Slovákov a predsedom Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí.

■ BÁSNIK BIČA

Svoje prvé básne začal Andrej Žarnov uverejňovať v mariánskom časopise Kráľovná svätého ruženca. Svojím kresťanským svetonázorom sa približoval ku katolíckej moderne. Od ukončenia druhej svetovej vojny bol v podstate až do roka 1989 Žarnov zakázaným autorom, no napriek tomu sa významne zapísal do dejín slovenskej literatúry. Spolu s Martinom Rázusom reprezentuje najsgestívnejšie činy modernej poézie pri kľesnutí samostatných ciest svojho národa. Podobne ako Martin Rázus alebo Janko Jesenský je jedným z významných zakladateľov národne exponovanej politic-

Andreja ŽARNOVA doba „mlela“ medzi mocenskými kameňmi ako básnika aj ako lekára Františka ŠUBÍKA.

kej lyriky. Okrem vlastnej tvorby sa venoval aj prekladateľskej činnosti, najmä z antickej (Sofokles) a poľskej poézie, okrem iného preložil tiež výber z básní Karola Wojtyły (pápež Ján Pavol II.) pod názvom Profily. Svoje literárne príspevky, publicistické články, odborné články a štúdie publikoval vo viacerých periodikách na Slovensku (Vatra, Rozvoj, Elán, Kultúra, Slovák, Slovenské pohľady, Nové Slovensko, Gardista a i.) i v emigrácii (exilové časopisy Most, Slovák v Amerike, Jednota, Slobodné Slovensko, Hlasy z Ríma, Černákov odkaz a ďalšie). Andrej Žarnov zomrel 16. marca 1982 v Poughkeepsie, New York, USA, kde je aj pochovaný.

Za svoju prácu bol viackrát ocenený. Za vedecké úsilie cenou Diplomate of the American Board of Pathology, za činnú prácu v slovenskom exile Národnou cenou Svetového kongresu Slovákov a vyznamenaním Slovenského ústavu. Jeho verše zdobia pamätnú tabuľu na internáte Svoradov venovanú jeho riaditeľovi Eugenovi Filkornovi, ktorú v roku 1995 odhalil arcibiskup Ján Sokol. Čestné občianstvo mesta Trnava in memoriam za celoživotné literárne dielo a osobnú statočnosť získal prvého marca 2009.

Aj matičné stopy vymedzujú doma i vo svete storočnicu Veľkej vojny

Bol to skutočne čas bez rozlúčky

„Nebojte sa, chlapi, cisárskeho hladu, však pri Prešporku žitka zelenajú. Pri Prešporku žitka, pri Dunaji oves. Nebojte sa, chlapi, budeme mať čo jesť.“ (P. Držka u Kopanic-Bublincov vrch) Takto možno veršovali alebo si aj pospevovali slovenskí účastníci vojenských bitiek prvej svetovej vojny na talianskom, ruskom i rumunskom fronte; v citovanom prípade ide o vojaka z Myjavka, ako boje na talianskej PIAVE zaznamenal v knihe Čas bez rozlúčky publicista a spisovateľ Viliam Apfel.

Stanislav BAJANÍK – Foto: archív SNN

Najznámejšiu vzburu slovenských vojakov 71. pešieho pluku v srbskom Kragujevci v prvej svetovej vojne dodnes prezentuje a reprezentuje pamätník štyridsiatich štyroch popravených vzbúrencov, ktorí po návrate z ruského zajatia po podpísaní Brestlitovského mieru odmietali ďalšie nasadenie na južnom fronte a v tomto meste sa so zbraňou v ruke postavili na odpor veleniu a jeho zámeru poslať ich bojovať do Talian-

MEMOÁRE

ska. Postavenie pamätníka navrhol A. Hlinka, odhalili ho v roku 1924.

Takmer šesťdesiat príslušníkov tzv. Trenčianskeho drotárskeho regimentu v júni 1918 sa ocitlo na hrane života a smrti po zrade špicľa H. Jindru a iných udavačov nevediac, ako sa ich osud skončí.

■ VĎAKA ZRUBCOVI...

Štyridsiatim štyrom bol tretí jún osudný. O téme existuje viac filmových a literárno-historických dokumentov, osobných iniciatív, najmä vojvodinských Slovákov. Kragujevský pomník martýrom mal až do roka 2002 istú zvláštnosť. Mená popravených boli napísané po česky, keďže to vtedy riadila Praha. To iritovalo

Nové automatické „strojné pušky“ aj nasadenie chemických zbraní prinášali na frontoch prvej svetovej vojny nesmierne obete – na snímke guľometníci v rakúsko-uhorských pozíciách.

nitrianskych matičiarov – Nitra mala družbu s Báčskym Petrovcem a aj má – L. Zrubca, D. Pechočiansku a V. Vondru. V spolupráci s partnerom V. Dorčom z Petrovca sa rozhodli veci napraviť a s podporou Matice slovenskej (J. Markuš) sústredili prostriedky na opravu mien popravených vojakov do slovenskej podoby. Obno-

vený pamätník slávnostne odhalili 27. septembra 2002 spoločne s hosťami zo Slovenska a Srbska v memoriálnom parku Kragujevački októbar.

Viliam Apfel, verný svojej letore literárneho faktografického perfekcionistu, sa podujal nielen prejsť talianskym frontom a miestami bojov na PIAVE, ale v roku 2005 vydal „pamät-

nicu“ z tejto časti slovenských osudov prvej svetovej vojny pod názvom Čas bez rozlúčky. Zozbieral v nej spomienky pamätníkov a nadviazal na niekoľko vedeckých publikácií k tejto téme.

■ KRVAVÁ PIAVA

Legendárne smutne známa rieka Piava pramení v Karnských Alpách, ústí do Jadranského mora vo východnej časti Talianska. Pamätá si na veľké boje Talianov a príslušníkov rakúsko-uhorských vojsk; stálo tu proti sebe 142 260 mužov, z ktorých tisíce zahynuli alebo sa v júni 1918 utopili v rozvodnenej rieke, či padli do zajatia.

Výrečné dokumenty bojov predstavuje múzeum v Santa Dona di Piave. Taliani takmer po celej dĺžke bojovej línie vystavali vojenské cintoríny a pamätníky; najväčší sa nachádza vo výške 1777 metrov nad morom v Monte del Grappa, dnes už aj s pamätnou tabuľou Slovákom od Velvyslanectva SR v Ríme (2016). Ako o tomto monumentálnom memoriálnom komplexe na stránkach SNN podrobne písal publicista Dušan D. Kerný.

Krajanské múzeum MS tu padlým Slovákom v roku 2008 odhalilo v spolupráci so slovensko-talianskym združením Allegra na mestskej radnici pamätnú tabuľu od firmy Kamenárstvo Bartoš z Báčskeho Petrovca ako dar, lebo starý otec majiteľa kamenárstva tam tiež padol. Slovensko-talianska pamätná tabuľa je umiestnená pri hlavnom vstupe do radnice. Druhá, takpovediac tiež matičná pamätná tabuľa od tých istých donorov je vďaka spolupráci s velvyslanectvom SR v Taliansku od roku 2010 na pamätnom cintoríne vo Follina, okolo päťdesiat kilometrov severne od Ponte, takmer pod Alpami.

Osadzovanie tabúl sprevádzali nezabudnuteľné ceremónie za prítomnosti politickej a armádnej elity, legionárov, alpinistov, ktorí dodnes k tabuľam pravidelne kladú vence a kvety. Patrí sa na tomto mieste pri stom výročí ukončenia prvej svetovej vojny a pamätných bojov pri rieke PIAVE poďakovať za Maticu slovenskú Allegra, Talianom i Vojvodincovi J. Bartošovi za ich nezištnosť a dary.

■ NA POCU ŠTEFÁNIKOVÍ

Slovenské zahraničie má od tridsiatych rokov minulého storočia viac štefánikovských pomníkov, búst, tabúl (Medoun, Cleveland a i.). Krajské múzeum MS opäť s podporou sponzorov (L. Mišík) má zásluhu na daroch búst M. R. Štefánika. Matica slovenská v Srbsku umiestnila sochársky portrét nášho veličána v hlavnej sieni v roku 2008, kde sa konajú najvýznamnejšie matičné akcie Srbska a Báčskeho Petrovca, SNS a i. Slovenský dom v Mlynkoch v Maďarsku ju tiež vlastnil od toho istého roka až do čias jeho rušenia maďarskou samosprávou v Mlynkoch. V ukrajinskom Lvove, kde pracuje Spoločnosť M. R. Štefánika, majú jeho sochársky portrét tiež vo svojich priestoroch. Do slovenských škôl v zahraničí boli darované reprodukcie Pittsburskej dohody, portréty M. R. Štefánika, najmä v Chorvátsku, Rumunsku, Maďarsku, na Ukrajine, v Srbsku. Verme, že v daroch tohto typu bude Matica slovenská pre slovenské zahraničie pokračovať naďalej.

So si vedomý, že sto rokov je dlhý čas. Pamätníkov a tabúl padlým a bojujúcim 1914 – 1918 je nielen mnoho v Európe, ale i na Slovensku. Ako vidno sú medzi nimi aj dary Matice slovenskej a jej podporovateľov.

Hencovskí matičiari na povstaleckých dňoch v Detve

Oživil slávnú kapitolu odboja

Text a foto: Miroslav GEŠPER

V sobotu dopoludnia 6. októbra 2018 niekoľko stoviek ľudí pochodovalo starou časťou Detvy, mestom pod Poľanou, aby si takto pripomenuli sedemdesiatštyri rokov od uplynutia jedinej partizánskej prehliadky z obdobia Slovenského národného povstania.

Hencovskí matičiari v dobových uniformách sú často súčasťou spomienkových aktov na vojnové udalosti, ako to dokumentujú aj obrázky z ich účinkovania na pripomenutie povstaleckej prehliadky počas Slovenského národného povstania v Detve.

Polstoročie matičnej činnosti v obci Obyce pri Zlatých Moravciach

Kronika naplnená vlasteneckými činmi

Text a foto: Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre

Miestny odbor Matice slovenskej v Obyciach počas nedávnej slávnostnej výročnej členskej schôdze bilancoval svoju činnosť a ako viac ráz oprávnene zaznelo, tunajší matičiari v uplynulých rokoch výrazne ovplyvnili život a dianie v tejto horskej obci. Preto bol aj dôvod udeliť Miestnemu odboru MS striebornú medailu Matice slovenskej.

Na priestore tohto príspevku ani zďaleka nemožno obsiahnuť celú matičnú históriu Obýc. Vyzdvihnime z nej aspoň najdôležitejšie okamihy, ktoré výrazne formovali kultúrne a národné dianie v obci, ale aj v širšom okolí. Už krátko založení tunajšej matičnej organizácie vstúpili jej členovia do povedomia spoluobčanov prezentáciou tradičných zvykov v čase Vianoc. Súčasťou všetkých obyčkových slávností bol od začiatku spevok

Členovia MO MS v podhorskej obci Obyce si v minulých dňoch pripomínali polstoročie činnosti a na slávnostnej hodnotiacej výročnej schôdži nechýbalo ani oceňovanie obetavej práce zaslužilých matičiariok.

Skerešovanka. Tá bola častým hosťom a reprezentantom na podujatiach aj v celom Nitrianskom kraji, naav Obyciach a okolitých obciach či mestách spolu jedenásť inšce-

nácií. Po zrušení MO sympatizanti Matice ešte v roku 1974 uviedli Urbánkov Kamenný chodníček a v marci 1975 pri tridsiatom výročí oslobodenia obce spoločne s inými

Túto tradíciu si už jedenásť rokov uchovávajú členovia SZPB v Detve. Pochodom pripomínajú slávnú kapitolu SNP, pretože pamätníci a priami účastníci nás už pomaly opúšťajú. Tento rok okrem SZPB, ASR, mesta Detva boli nápomocní aj matičiari z MO MS v Hencovciach, ktorí na pozvanie od SZPB zatriaktivili historický kolorit prehliadky čestnou strážou, odeť v dobových uniformách z obdobia druhej svetovej vojny a vystrelením čestnej salvy pri pamätníkoch. Nechýbali príhovory hostí – či už z radov SZPB, mesta Detva, ataše Ruskej federácie na Slovensku.

Spomienková slávnosť bola súčasťou trojdňových osláv 380. výročia od prvej písomnej zmienky o meste Detva. A opäť do jej atmosféry svojím vystúpením prispeli aj matičiari zo Zemplína, ktorí sa venujú ako jedni z mála spomienkovým akciám, pietnym aktom, ukázkam bojov, hraníu divadelných scénok, vykonávaniu čestnej stráže a kladeniu vencov, a tým uchovávajú a približujú historické udalosti a ich aktérov pre ďalšie generácie.

divadelníkmi predviedli hru Rušná žatva s témou SNP, ktorej autorom bol obyvateľ Obýc Štefan Petrovič. Pravidelné boli aj zájazdy tunajších matičiariok po celú našu vlasť s cieľom poznať jej históriu. Oblúbenými a pravidelnými podujatiami boli i výročia jubilantov...

Súčasťou výročnej členskej schôdze bolo tiež pripomenutie stého výročia vzniku Československej republiky, opäť vo fundovanom podaní obecnej a cirkevnej archívárky A. Šabovej. Popoludnie spestrilo vystúpenie spevokolu Skerešovanka a recitácia vlastných básní Kamily Turzovej. O priebehu posledného valného zhromaždenia Matice slovenskej, súčasnej situácii, celoslovenských uskutočnených či pripravovaných podujatiach a možnostiach spolupráce a aktivitách pracoviska Domu MS v Nitre informovali súčasná predsedníčka MO Antónia Ondrejmišková spolu s riaditeľkou Domu MS v Nitre Veronikou Bilicovou. A. Ondrejmišková prebrala z rúk riaditeľky Domu MS v Nitre slávnostný členský preukaz a cenu MS za dlhoročné vedenie MO MS v Obyciach.

viac ako stovka tanečníkov, spevákov, hudobníkov od zakladajúcej generácie až po súčasnú najmladšiu. Program trval takmer dve hodiny a diváci mali možnosť vidieť jednotlivé čísla z regiónov Horehronia, Podpoľania a východného Slovenska i rómsky tanec. Ocenil ho aj primátor mesta Tomáš Ábel, ktorý vedúcej a choreografke súboru Angele Černáčkovej odovzdal Ďakovný list.

Breznianský detský folklórny súbor Šťastné detstvo oslávil štyridsiatku

Starostlivá teta Agi a jej nestarnúci súbor

Daniel RAKYTA – Foto: Roman JARGAN

Predposlednú októbrovú sobotu sa v breznianskom mestskom dome kultúry uskutočnil slávnostný galaprogram pri príležitosti štyridsiateho výročia založenia Detského folklórneho súboru Šťastné detstvo.

V slávnostnom programe k jubileu súboru Šťastné detstvo sa predstavilo niekoľko generácií jeho členov.

V takmer dvojhodinovom programe uviedli menší i väčší breznianski folklóristi všetky tanziskové tanečné choreografie a spevy, s ktorými úspešne prešli kus sveta.

Vznik súboru sa datuje od prvého septembra 1978, odkedy vyvíja svoju činnosť pravidelne pod vedením Angely Černáčkovej, ktorú deti oslovujú aj „teta Agi“. Začiatky účinkovania tohto kolektívu však siahajú ešte do roka 1976, keď začal vystupovať pri Základnej škole na Školskej ulici v Brezne. Aj keď vo veľkej miere spracováva folklór Horehronia, v repertoári má tiež tance z východného Slovenska, Podpoľania alebo rómsky folklór.

Detský folklórny súbor Šťastné detstvo získal mnohé ocenenia na prehliadkach a folklórnych festivaloch na strednom Slovensku a s veľkým úspechom účinkoval aj v zahraničí. Počas štyridsaťročnej histórie absolvoval mnoho vystúpení v rôznych obciach a mestách Slovenska, Českej republiky, Maďarsku, Bulharsku, Rumunsku, Srbsku, Macedónsku, Chorvátsku, Taliansku, Belgicku, vo Veľkej Británii, v Švaj-

čiarsku a vo Francúzsku. Od jeho vzniku sa v ňom vystriedalo mnoho organizačných vedúcich (Lydia Kanderová, Dana Švančárová, Daniel Rakyta, Bibiana Boháčiková, Dana Goceliaková, Zdenka Števková, Peter Varga). Vedúcim detskej ľudovej hudby od roka 1983 je Ivan Nemky, zástupca riaditeľky Ľudovej školy umenia v Brezne.

V slávnostnom galaprograme k jubileu tohto kolektívu účinkovala

Po skončení galaprogramu pokračovala oslava jubilea v hoteli Ďumbier, kde sa konalo tiež uvedenie prvej knižky Včera, dnes a zajtra o Šťastnom detstve do života. Detský folklórny súbor Šťastné detstvo ako občianske združenie vedie predsedníčka výboru Eva Vlčková, ktorá spoločne s Angelou Černáčkovou a s organizačným výborom pripravila aj vydatý slávnostný program k štyridsiatke tohto kolektívu.

MATIČNÉ DEPEŠE

Storočnica v Lučenci

V pondelok 29. októbra sa naplnilo Divadlo Boženy Slančíkovej-Timravy v Lučenci detskou vravou, spevom i umeleckým slovom. Dom Matice slovenskej a Miestny odbor Matice slovenskej v Lučenci, ako i Spolok M. R. Štefánika v spolupráci s mestom Lučenec sa takto rozhodli priblížiť, osláviť i vzdať úctu udalostiam, ktoré sa pred sto rokmi trvalo zapísali do dejín slovenského i českého národa.

Vznik ČSR a Spiš

Októbrové zasadanie predsedníctva OO JDS v Spišskej Novej Vsi bolo príležitosťou na pripomenutie storočnice vzniku ČSR, ktoré prednáškou aj vlastnou knihou pod názvom Spiš a vznik Československej republiky priblížil fundovaný historik, pracovník Múzea Spiša Mgr. Martin Furmaník. Na obohatujúce podujatie, kde v úvode zazneli aj verše v slovenskom a českom jazyku, prijali pozvanie aj matičiari a študenti Hotelovej akadémie.

Na Štúra nezabúdajú

Mladí matičiari vo Zvolene nezabudli a 27. októbra si spomenuli na 203. výročie narodenia Ľudovíta Štúra v Parku Ľudovíta Štúra vo Zvolene pred bustou tohto nášho veľikána s cieľom pripomenúť slovom aj spevom, komu môžeme ďakovať za to, že aj niečo „vlastné“ na Slovensku máme.

Slovensko moje

V minulých dňoch usporiadal Fotoklub Hexagon v priestoroch Domu kultúry v Nových Zámkoch s podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja, mesta Nové Zámky, MO MS a v spolupráci so Slovenskou federáciou fotografov (člen FIAP) a Zväzom slovenských fotografov XIII. bienále celoštátnej súťaže krajinárskej fotografie Slovensko moje, nad ktorou prevzal záštitu primátor mesta Mgr. art. Otokar Klein.

Zaujímavá burza

Občianske združenie Slavica pripravilo v týchto dňoch v priestoroch Domu Matice slovenskej na Dolnočermánskej ulici v Nitre netradičnú knižnú burzu zameranú najmä na antikvariátne predaj kníh, pohľadníc, starých plagátov, máp a iných zberateľsky cenných atribútov so vzťahom k Slovensku a Slovanstvu. Návštevníci burzy si vypočuli aj niekoľko zaujímavých prednášok zameraných na naše najstaršie dejiny.

Nielen Nohavica

Na Deň národnej jednoty 4. novembra prezident Ruskej federácie Vladimir Putin vyznamenal v Kremli Medailou Alexandra Puškina za významný prínos k vzájomnej spolupráci nielen českého pesničkára Jaromíra Nohavicu, ale aj vynikajúceho rusko-slovensko-arménskeho baletného umelca, dlhoročného choreografa Slovenského národného divadla Rafaela Avnikjana.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Slovenské národné noviny dlhodobo a systematicky ukazujú na pomerne nelichotivý stav slovenského národného vedomia, ba priam na čierne diery v poznávaní našich slovenských dejín. Nielen pripomínajú, ale spolu s ďalšími „nezmieriteľnými“ vlastencami upozorňujú na gordické uzly našich dejín a prezentujú slovenské možnosti ich rozštiepania. SNN v máji tohto roka priblížili nasledoviahodnú iniciatívu Ustavu politických vied SAV, Ministerstva školstva a všetkých samosprávnych krajov, ako postupovať od vedeckého výskumu k praktickej príprave pedagógov. ÚPV SAV v ostatných rokoch využíva poznatky riešiteľov svojich vedeckých úloh nielen ich výstupmi na konferenciách a prostredníctvom monografií, ale aj cielene – organizovaním seminárov pre učiteľov.

Hodžova esej

Od roka 2005 títo vedci organizujú Dni Milana Hodžu (treba oceniť, že pod záštitou všetkých v tomto období predsedov vlád SR), ktoré „neformálnymi podujatiami sprístupňujú a šíria na Slovensku mimoriadne závažný myšlienkový odkaz publicistu, politika a štátnika Dr. Milana Hodžu“. Podotýkam, že predmetom výskumov a prezentácií je nielen Milan Hodža. Takto predstavili aj Ferdiša Jurigu, Vavra Šrobára, Ivana Déreza, Martina Rázusa a viacerých ďalších. Svedčia o tom konferencie, panelové diskusie, hrubé zborníky a iné.

Dobrym príkladom „zostupu“ vedy medzi „národ“ a jej využitia v prospech objavovania slovenských koreňov je literárna súťaž pod názvom Hodžova esej, ktorá je zameraná na študentov stredných škôl. V ostatných rokoch sa na nej zúčastňujú aj stredoškólači zo slovenského zahraničia. Literárnu súťaž organizuje Bilingválne gymnázium Milana Hodžu v Sučanoch ako súčasť Hodžových dní. V priebehu rokov priniesla súťaž „kopec“ príspevkov v takom náročnom literárnom žánri, ako je esej. Mladí študenti „dokázali reagovať primerane svojmu veku, literárnym skúsenostiam i vzdelaniu. (...) Študenti s mnohým, čo priniesol M. Hodža, súhlasia, spolu s ním hľadajú v jeho myslení pozitívne jadrá, ale púšťajú sa s ním aj do polemik...“

Bola by škoda, keby tieto eseje boli len na jedno použitie. Preto oceňujem vydanie zborníka ocenených prác celoslovenskej súťaže Hodžova esej pri príležitosti jej desiateho výročia. Zborník prináša „víťazné“ práce z rokov 2005 až 2014. Na 246 stranách uverejňuje práce umiestnené na prvých troch miestach, esej ocenenú starostom obce, cenou SNK či cenou SAV a hodnotiacu správu za príslušný ročník.

Jozef SCHWARZ

Podnetné besedy a diskusie v Zemplínskej knižnici v Trebišove

O rokoch plných napätia a dejinných zvrátov

Text a foto: Janka VARGOVÁ

Zemplínska knižnica v Trebišove pripravila k tohtoročným významným „osmičkovým“ výročiam počas celého októbra besedy obohatené prezentáciami. Prednášku o roku 1938 – roku plnom napätia, predniesol na jej pôde aj predseda Matice slovenskej Marián Gešper, ktorý sa stretol so študentmi 3. a 4. ročníka gymnázia v Trebišove a pútavo im priblížil udalosti odohrávajúce sa predvečer druhej svetovej vojny.

Svoje vystúpenie M. Gešper rámcovo mnohými zaujímavými aj neznámymi faktami a detailmi z tohto obdobia, čo študentom výrazne rozšírilo obzor o udalostiach, ktoré vyvrcholili Mnichovskou dohodou, Viedenskou arbitrážou, útokmi nemeckých a maďarských polovojenských jednotiek na vtedajšie pohraničie, ale aj o vyhlásení autonómie Slovenska. Podrobne sa venoval i stupňujúcej nemeckej nacistickej agresii v strednej Európe a plasticky vykreslil následky zrady Francúzska a Veľkej Británie, čo predstavovalo najhoršiu traumu mladého česko-slovenského štátu. Strhujúce rozprávanie prednášajúceho vtiahlo študentov do dejov plných napätia a dejinných zvrátov, a tak nečudo, že sa aj študenti aktívne zapájali do diskusie a získavali ucelený obraz o tomto pohnutom a dramatickom období. Z prednášky odchádzali veľmi spokojní a najmä obohatení o nové poznatky, ktoré sa práve na pôde knižnice mali možnosť dozvedieť. Zemplínska knižnica v Trebišove ako partnerská knižnica Matice

Rok 1938 – rok plný napätia bol názov prednášky, ktorú na pôde Zemplínskej knižnice v Trebišove tamojším gymnazistom predniesol predseda MS Marián GEŠPER.

slovenskej v Martine má uzavreté Memorandum o vzájomnej spolupráci a vďaka Matičnej akadémii slovenského národného povedomia

dostala do daru stodesať titulov, ktoré obohatia jej fond a za ktoré patrí partnerskej bibliotéke veľká vďaka.

Busta generála pre Poprad

Text a foto: Beáta KALINOVÁ

Miestny odbor Matice slovenskej v Poprade v spolupráci s mestom Poprad a Tatranskou galériou usporiadal 28. októbra pri príležitosti stého výročia vzniku Československej republiky príťažlivú slávnosť. Súčasťou programu bola odborná prednáška Vznik ČSR a Spiš, ktorú predniesla pracovníčka archívu v Spišskej Sobote Martina Šlampová. Zaznelo životopisné pásmo Premožiteľ času v podaní Rastislava Daleckého. V programe vystúpili spevácke zbery: Sulta kráľa Mateja a spevácka skupina Slovenka s reper-

toárom hymnických a národných piesní. Vyvrcholením slávnosti bola prezentácia busty generála Milana Rastislava Štefánika. Podrobný umelecký a architektonický projekt zhodnotila riaditeľka galérie Anna Ondrušková. Bustu zhotovil akademický sochár, nedávno zosnulý Ladislav Berák. Na záver sa prihovril primátor mesta Poprad Jozef Švagerko, ktorý sa počas svojho volebného obdobia najväčšmi zaslúžil o bustu v Poprade, o ktorú sa matičiari usilujú od roku 2009. Samotná busta bude inštalovaná pred

Busta generála Štefánika pre mesto Poprad je dielo akad. sochára Ladislava Beráka.

Okresným súdom v Poprade pri príležitosti stého výročia tragickej smrti M. R. Štefánika v máji 2019 s posolstvom pre generácie otcov a synov: Pravde veriť, pravdu žiť a pravdu brániť!

Festival stretnutí matičných kolektívov pokračoval desiatym ročníkom

Trenčín, Trnava, ruža voňavá...

Marek HANUSKA – Foto: Teodor SITARČÍK

Na jubilejnom desiatom ročníku tejto prehliadky boli zastúpené všetky kraje Slovenska. Účinkujúci zo Záhorskej Bystrice, Zuberca, z Hrušova, Pozdišoviec či Bardejova pricestovali na tradičné podujatie, ktoré organizuje Dom MS v Galante. Predtým sa miesto konania striedalo s Novou Dubnicou, kde tiež sídlil Dom MS. Teraz sa opakuje s dvojročnou periodicitou v Galante, kde sú na to dobré podmienky, ktoré vytvárajú miestni matičiari v spolupráci s mestom. Ako uviedla riaditeľka Domu MS Zlatica Gažová, okružle výročie nemalo len podujatie. V rámci jeho konania si

Primátor Galanty Peter PAŠKA odovzdáva Cenu primátora riaditeľke Domu MS Zlatici GAŽOVEJ

MO MS pripomenul osemdesiate piate výročie založenia a Dom MS dvadsiate piate výročie od otvorenia. Pri tejto príležitosti

vydali a slávnostne uviedli aj publikáciu zachytávajúcu najvýznamnejšie matičné aktivity v okrese Galanta. Dobrú spoluprácu mesta a matičiarov vyzdvihol aj primátor mesta Peter Paška, ktorý ocenil miestny matičný odbor, ako aj Dom MS. Predseda MO MS Pavel Lehotský pripravuje k jubileu ešte jedno podujatie – koncert Zboru slovenských učiteľov, ktorý v Galante zorganizovali matičiari aj v roku 1933 ako jedno zo svojich prvých podujatí. Ak pridete do Galanty 8. decembra, vrátite sa tak symbolicky do minulosti a vzdáte hold zakladateľom Matice v Galante.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V dvojčísle SNN 44 – 45/2018 sme sa pýtali, v ktorom meste väznil tri roky maďarské úrady Andreja Hlinku. Správna odpoveď mala znieť, že to bolo v Segedíne. Spomedzi vašich odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Beata Lalíková, Veľké Bierovce; Mária Masárová, Nitra; Peter Jakub, Bratislava.

• Mesto Martin si v minulých dňoch pripomínalo významné dejinné udalosti, aj storočnicu dokumentu, ktorým sa Slováci prihlásili do štátneho zväzku s Čechmi. Ako sa tento dokument nazýva? Svoje odpovede posielajte na redakčnú adresu našej administrátorky Ľubici Rišiarovej do 20. novembra.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

17. novembra

– v roku 1848 sa Ľudovít Štúr a J. M. Hurban zúčastnili na tajnej schôdzi organizácie Slovenská lipa v Prahe, kde požiadali o pomoc pri príprave povstania na Slovensku; 170. výročie

– ľudové zhromaždenie v Ružomberku zvolané Andrejom Hlinkom prijalo v roku 1918 rezolúciu, v ktorej občania na základe samourčovacího práva národov žiadali plnoprávny slovenský štát v rámci česko-slovenskej federácie; 100. výročie

18. novembra

– pred sto päťnástimi rokmi sa narodil Ľudovít Kneppo (1903 – 1983) vedec v oblasti elektrotechniky a termoelektrických javov; jeho transformátor bez použitia medi inšpiroval ďalších vynálezcov vo svete

19. novembra

– pred sto päťnástimi rokmi sa narodil lekár anatóm Július Ladziarsky (1903 – 1943), tvorca slovenskej anatomickej terminológie

– v ten istý deň sa v Kuklove pri Šaštíne narodil ďalší lekár anatóm a fyziológ prof. MUDr. František Šubík, známy skôr ako básnik Andrej Žarnov (1903 – 1982), prvý laureát Štátnej ceny Slovenskej republiky v roku 1942, básnik vlasteneckej lyriky, ktorého zbierku Stráž na Morave nechala pražská vláda zošrotovať; bol členom medzinárodnej vyšetrovacej komisie masových popráv NKVD v poľskej Katyni, za čo musel po vojne emigrovať

– pripomíname si šesťdesiate piate narodeniny arcibiskupa rímskokatolíckej cirkvi Stanislava Zvolenského

– legenda Slovenského rozhlasu publicista a dramaturg Ivan Lehotský, člen Spolku slovenských spisovateľov, sa dožíva osemdesiatich piatich rokov

20. novembra

– v roku 1913 cisár František Jozef vymenoval za ostrihomského arcibiskupa katolíckeho kňaza zo Skalice Jána Černocho; 105. výročie

– päťdesiat rokov, čo v Bratislave otvorili dovtedy najväčší obchodný dom na Slovensku PRIOR, autorom celého komplexu (s hotelom Kyjev) bol Ing. arch. Matušik; v návale kupujúcich došlo k niekoľkým zraneniam, celý týždeň sa návštevnosť obchodného centra musela regulovať

21. novembra

– pred sto tridsiatimi rokmi sa narodil jeden z európskych priekopníkov letectva Andrej Kvas (1883 – 1974); jeho lietadlá zaradili do výzbroje rakúsko-uhorskej armády v prvej svetovej vojne

– osemdesiat rokov (1938), čo rokovanie československo-nemeckej komisie v Berlíne pripojilo slovenskú obec Devín aj s jej starobylým hradom Slovenov k Nemecku

22. novembra

– v roku 1938 Národné zhromaždenie schválilo zákon o autonómii Slovenska a obnovilo pôvodný názov štátu Česko-Slovenská republika, teda so spojovníkom; 80. výročie

23. novembra

– pred sto päťdesiatimi rokmi zomrel v Nitre prírodovedec a lekárnik František Lang (1795 – 1863), vydavateľ prvého lekárskeho časopisu v Uhorsku

(jč)

